# ΤΕΟΣ ΣΑΛΑΠΑΣΙΔΗΣ

ΜΙΑ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ
ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΩΣΤΑ ΒΟΥΛΓΑΡΗ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΗΣ

“ἐκ νέου”

"ἐκ νέου"
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
ΚΩΣΤΑΣ ΒΟΥΛΓΑΡΗΣ
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΚΕΙΜΕΝΩΝ
ΒΑΣΩ ΚΥΡΙΑΖΑΚΟΥ
Ἀρ. ἔκδ. 1



ΤΕΟΣ ΣΑΛΑΠΑΣΙΔΗΣ

# ΤΕΟΣ ΣΑΛΑΠΑΣΙΔΗΣ

Μιὰ παρουσίαση
ἀπὸ τὸν
Κωστα Βουλγαρη

"ἐκ νέου"
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΗΣ
ΑΘΗΝΑ 1999

*Δὲν εἶμαι προϊὸν ἀναγνώσεων.
Πάντα ἀρνιόμουν νὰ πάρω ὑπόψη
μου τὴν κοινωνικὴ ζωὴ — ὅταν
αὐτὸ ἔγινε, αὐτόματα μπλέχτηκα
μὲ τὸ ἄγχος, τὴν ἀγωνία, τὴ
φρίκη καὶ τὸ θάνατο.*

ΤΕΟΣ ΣΑΛΑΠΑΣΙΔΗΣ

# ΜΕ ΤΟΝ ΤΕΟ ΣΑΛΑΠΑΣΙΔΗ

## I.

Η ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΗ πολιτικὴ ποίηση ἐνσωμάτωσε, στὰ διαπιστευτήριά της καὶ στὶς ὑποθῆκες της, τὴ βεβαίωση τοῦ "ἀναπόφευκτου", ποὺ ἀφοροῦσε τὴ θεματική της, τὶς αἰσθητικές της προτιμήσεις, τὴν "ἱστορικὴ" δικαίωσή της. Ἀφοροῦσε ἀλλὰ καὶ συνέθετε τὸ ἰδιαίτερο ἰδεολογικό της στίγμα, ὅπως καὶ νὰ τὸ ὀνόμασαν οἱ ἀποκλίνουσες ἀναγνώσεις του. Ἔστω καὶ ἂν ὅλα αὐτὰ ἐγγράφονται μὲ τρόπους καὶ τόνους ἀρκετὰ διαφορετικοὺς ἀπ' αὐτοὺς τῶν ἀριστερῶν τοῦ Μεσοπολέμου, παρὰ τὶς σημαντικὲς διαφορὲς καὶ ἀντιθέσεις ποὺ προέκυψαν, ἐπὶ τοῦ "ἀναπόφευκτου" θὰ συναντηθοῦν ὁμοφωνοῦντες τόσο οἱ "παραδοσιακοί" ὅσο καὶ οἱ "νεοτερικοὶ" ἀριστεροὶ διανοούμενοι.

Ἀπὸ αὐτὴ τὴ δεύτερη κατηγορία, στὶς δεκαετίες τοῦ '50 καὶ τοῦ '60, ξεχωρίζουν κάποιες προωθημένες κριτικὲς συνειδήσεις, ποὺ θὰ προσπαθήσουν νὰ βγοῦν ἀπὸ τὴ λογικὴ τοῦ "στρατοπέδου". Μερικοὶ ἐπιχειροῦν νὰ προσεγγίσουν τὸν Καβάφη καὶ τὸν Καρυωτάκη, ἐνῶ ἄλλοι τολμοῦν νὰ στρέψουν τὸ ἐνδιαφέρον καὶ τὴν προσοχή τους σὲ μὴ ἀριστεροὺς μεταπολεμικοὺς ποιητές. Οὐσιαστικὰ ἀνοίγουν τὸ δρόμο καὶ ἐν τέλει πιστώνουν τοὺς λογαριασμούς τους στὴ δημιουργούμενη "ἀντιδογματική" προοπτική, θέτοντας σὲ δοκιμασία τὶς

κυρίαρχες βεβαιότητες καὶ τὴν αὐτάρκεια ποὺ (πάλι) ἄρχιζε νὰ πλησιάζει ἀπειλητικά. Μέχρι ποῦ μποροῦσε νὰ φτάσει ὅμως ὁ "ἱστορικὸς ἀντιδογματισμός"; Ὁπωσδήποτε ταυτίστηκε, χωρὶς ἐπιφυλάξεις, μὲ τὴν ποίηση τῆς ἥττας, δηλαδὴ μὲ ὅ,τι καλύτερο ἔχει νὰ ἐπιδείξει ἡ μεταπολεμικὴ ποίηση. Μὰ ἀκριβῶς ἐπειδὴ τὴν ὑπηρέτησε καὶ τὴ διεκδίκησε μέσα ἀπ' τὸ σχῆμα τοῦ "ἀναπόφευκτου", ἔφτασε νὰ τὴν ἀντιμετωπίζει καὶ νὰ τὴν προβάλλει ὡς ὅριο νομοτελειακὸ καὶ ἐξέλιξη ἀναγκαστική, ὡς μοναδικὴ δυνατότητα γιὰ τὸν ἀριστερὸ ποιητή.

Καὶ ἐδῶ, τὸ ἐρώτημα εἰσβάλλει συγκεκριμένο καὶ ἀπαιτητικό: Ὑπῆρξε ἄλλη ἐκδοχή;

Τὴν ἴδια περίοδο, τό "Πατάρι τοῦ Λουμίδη", τὸ θρυλικὸ στέκι τῶν δεκαετιῶν '50 καὶ '60, θὰ ἀποτελέσει σημεῖο ἀναφορᾶς γιὰ ποιητὲς ὅπως ὁ Καροῦζος, ὁ Σαλαπασίδης, ὁ Κατσαρός, ὁ Σαχτούρης, ὁ Γκόρπας, ποιητὲς μὲ δεδηλωμένη ἢ ὑπόρρητη ἀντίθεση πρὸς τὴν *Ἐπιθεώρηση Τέχνης*, οἱ ὁποῖοι ἀναπνέουν σ' ἕνα μετασουρεαλιστικὸ κλίμα καὶ κάποιοι ἀπ' αὐτοὺς δοκιμάζουν δρόμους ἀνάλογους μὲ τοῦ ἀμερικάνικου μπήτ. Νιώθουν ἀφόρητη τὴ στενωπὸ ποὺ ὁρίζεται ἀπὸ τὸν Ρίτσο καὶ τὸν Σεφέρη, προϋποθέτουν τὸν Καβάφη, θεωροῦν δεδομένους τὸν Ἐμπειρίκο, τὸν Ἐγγονόπουλο, τὸν Ἐλύτη. Δὲν εἶναι ἀ-πολιτικοὶ ἀλλὰ βαθύτατα μεταπολεμικοί, βρίσκονται ἔξω ἀπ' τὴ "γλώσσα" τῆς ποίησης τῆς ἥττας, ἀλλὰ ὁπωσδήποτε μετὰ-τὴν-ἥττα, κατὰ κανόνα δὲν ἀντιπολιτεύονται τὴν Ἀριστερά (ἐκ τῶν




ἔνδον), ἀλλὰ τοποθετοῦνται στὶς παρυφές της.

Ἂς σταματήσουμε ὅμως τὸν πληθυντικό, γιατί, ὅσο καὶ ἂν ὑπάρχουν κάποια κοινὰ χαρακτηριστικά, ἡ γενίκευση μόνο σύγχιση καὶ παρανοήσεις μπορεῖ νὰ δημιουργήσει. Ἂν κάτι ἀναδεικνύεται ἀπὸ τὸ ἔργο καὶ τὴν ἐν γένει πνευματικὴ παρουσία αὐτῆς τῆς παρέας τὰ χρόνια ἐκεῖνα, ὡς συλλογικὴ παρακαταθήκη καὶ ἀπὸ τὴ σκοπιὰ ποὺ μᾶς ἐνδιαφέρει ἐδῶ, εἶναι ἡ διάψευση τοῦ "ἀναπόφευκτου". Καὶ τὸ "παράδοξο" εἶναι πὼς αὐτὴ ἀποτυπώνεται ἐναργέστερα στὸ συνολικὸ στίγμα τοῦ Τέου Σαλαπασίδη, καθιστώντας ἔτσι ἰδιαίτερα κρίσιμα τὰ ψήγματα ἔργου ποὺ μᾶς ἄφησε, μὰ καὶ ἐνδεικτικὰ τῶν ὁρίων τῆς ὅποιας "σύγκρισης". Αὐτὴ προϋποθέτει ἔργο ἱκανὸ νὰ σηκώσει τὸ βάρος μιᾶς ἀντιπαράθεσης καί, ἂς τὸ ξεκαθαρίσουμε, τέτοιο ἔργο δὲν ὑπάρχει.

Καθόλου παράδοξα ὅλα αὐτά, ἂν συνυπολογίσουμε ὄχι μόνο τὸν κεντρικὸ ρόλο τοῦ Σαλαπασίδη στὸ πλαίσιο τῆς "παρέας" τοῦ "Παταριοῦ", ἀλλὰ καὶ τὴ ριζικὴ ἀμφισβήτησή του πρὸς πάσα κατεύθυνση καὶ πρῶτ' ἀπ' ὅλα πρὸς τὶς γνωστὲς κοινωνικὲς ἀξιώσεις τῆς ποιητικῆς λειτουργίας. Ἀμφισβήτηση, ἡ ὁποία εἶχε σὰν πρῶτο καὶ καθοριστικὸ ἀποτέλεσμα τὸ περιορισμένο ἔργο ποὺ μᾶς παρέδωσε. Βοηθούντων καὶ τῶν προβλημάτων ποὺ ἡ μοίρα τοῦ ἔφερε, τὰ δημοσιευμένα ποιήματά του στὴ δεκαπενταετία 1945-1960 εἶναι μόλις ἑπτά, ἀπ' τὰ ὁποῖα τὰ τρία πρῶτα στὰ *Ἐλεύθερα Γράμματα*,

τὸ 1945-46, ὅταν ἀκόμα συμπεριλαμβάνεται στὴν "ὁμάδα Θεσσαλονίκης" ('Αναγνωστάκης, Κύρου, Θασίτης κ.ἄ.). 'Ακολουθεῖ τὸ ποίημα "Μαύρη Θάλασσα" (ἕνα ἀπὸ τὰ πιὸ ὁριακὰ μεταπολεμικὰ ποιήματα) στὸ περιοδικὸ τοῦ Νίκου Παππᾶ *Νέοι Ρυθμοί*, τὸ 1949, καὶ ἄλλα τρία στὰ *'Αθηναϊκὰ Γράμματα*, τὸ 1957-58. Νὰ προσθέσουμε τὸ μονόπρακτο *Τὸ γκρίζο πουλόβερ*, ποὺ εἰσάγει στὰ καθ' ἡμᾶς τὸ θέατρο τοῦ παραλόγου, ἕνα underground ἀντικριτικὸ κείμενο στὸ περιοδικὸ τοῦ Λεωνίδα Χρηστάκη *Κοῦρος* –περιοδικὸ ποὺ βγαίνει ἀπ' τὸ "Πατάρι", ὅπως καὶ τὸ ὀλιγόζωο τοῦ ἴδιου τοῦ Σαλαπασίδη *'Αξιός*, τὸ 1960– καὶ τὴν ἀπόπειρά του νὰ γυρίσει τὴν ταινία *Μικρὴ παρέλαση* (μὲ τὸν Κατσαρὸ "διευθυντὴ παραγωγῆς" καὶ κάποιους ἀκόμα ἀπ' τοῦ Λουμίδη ὡς βασικοὺς συντελεστές).

'Απὸ τὸ πρῶτο γνωστὸ ποίημά του, "Στοὺς νέους τῶν Σ.Ε.Κ.", ἔχει ξεκαθαρίσει τοὺς λογαριασμούς του μὲ τὴν "παράδοση", ἀλλὰ δὲν ἀποφεύγει ἐκεῖνα τὰ στοιχεῖα ποὺ διαμορφώνουν τὸν κυρίαρχο ἐλεγειακὸ τόνο τῆς ποίησης τῶν συνοδοιπόρων του, ἔστω καὶ ἂν φαίνεται νὰ τὰ συμπαρασύρει ὁ οὔριος ἄνεμος τῆς στιγμῆς: *Εἶσαι ἡ ράγια ποὺ ἑνώνει τοὺς σταθμοὺς / εἶσ' ἡ μηχανὴ ποὺ σφυρίζοντας καλπάζει...*

Κατὰ τὴν ἐπίσημη ἐμφάνισή του, ὅμως, ἀπὸ τὸ βῆμα τῶν *'Ελεύθερων Γραμμάτων*, ὁ ἀπολογισμὸς τῶν "ἱστορικῶν γεγονότων" καὶ τῶν "ἐνδόξων στιγμῶν", στὸ ποίημα "'Οδομαχίες", εἶναι ἀπροσδόκητος: *Τότε στήσαμε τὰ πολυβόλα καὶ τὴν τρέλα μας...* καὶ ὁπωσδήποτε προοιωνίζεται μιὰ συνέχεια τουλάχιστον "ἰδιότυπη". Παρ' ὅλ' αὐτά, ὁ "Χάρης" του εἶναι ἐκεῖνος ποὺ ἀποτελεῖ μιὰ πρώτη κορύφωση τῆς διαδρομῆς του καὶ ἐμπεριέχει, σπερματικά, τὴν ἀμφισβήτηση τοῦ βασικοῦ πλαισίου τῆς μεταπολεμικῆς πολιτικῆς ποίησης. 'Εγγράφεται σὲ διαφορετικὴ κατεύθυνση ἀπὸ τὸ ἀντίστοιχο (καὶ ὁμόρριζο) ποίημα τοῦ Μανόλη 'Αναγνωστάκη ("Χάρης 1944" – γραμμένο καὶ αὐτὸ γιὰ τὸν κοινό τους φίλο Χάρη Τάλλαρο), μὲ κρίσιμη διαφορὰ καὶ κινητήρια δύναμη τή "μαγιακοφσκική" ὁρμὴ ποὺ ἐνσωματώνουν ἀπόλυτα καὶ διαχέουν δραστικὰ οἱ στίχοι: *Τὸν ἀγαπούσαμε καὶ μᾶς ἀγάπησε στήνοντας στὴ Σαλονίκη / τὴν ἐφηβικὴ σημαία του κεντημένη μὲ δυὸ σφαῖρες / –Τότε ποὺ σκόρπισε ὁρμητικὰ στὶς τρικυμισμένες πλατεῖες / τὰ εἴκοσι τριαντάφυλλα ποὺ τοῦ χάρισε ἡ μητέρα του...*, χωρὶς μάλιστα νὰ "χρειαστεῖ" νὰ καταφύγει στὴν ἐπίκληση τῶν μελλούμενων χρόνων, ποὺ θὰ λούζονται στό "αἴθριο φῶς".

'Ο Σαλαπασίδης δὲν διστάζει νὰ ἑδράσει τὸ ποίημα στὴν ἐπαναληπτικὴ χρήση ἑνὸς ἰδιαίτερα φθαρμένου ρήματος, ἐξοβελίζοντας τὴ συγκινησιακὴ φόρτιση ποὺ ἐξακολουθητικὰ ἐπενδύθηκε πάνω του, γειώνοντας (ἐν ἔτει 1946) τὴ συναισθηματικὴ ἔξαρση τῆς ἀντιστασιακῆς ποίησης, ὁρίζοντας μιὰ δια-προσωπικὴ πολιτικὴ παρακαταθήκη: *Τὸν ἀγαπούσαμε καὶ μᾶς ἀγάπησε – ὁ Χάρης!*

Αὐτὴ ἡ "ἐφηβικὴ σημαία" τὸν ἀκολουθεῖ καί, στὸ ἑπόμενο ἀντιστασιακὸ ποίημα ("Σχέδιο γιὰ προσευχή"), μετατρέπει τήν "περιπλάνηση" σχεδὸν σὲ ἐκδρομή: *Θὰ μὲ βρεῖς τραγουδώντας / καβάλα σ' ἕνα βουνὸ ἀνθρακίτη / σ' ἕνα κύμα τῆς θάλασσας / στῆς Νορμανδίας τὸ ψηλότερο κατάρτι / σπῆκερ στὸν πύργο τοῦ Ἄιφελ / σὲ μακεδονίσια θυμωνιὰ γλυκοφιλώντας ἕνα κορίτσι...*, μέχρι νὰ δώσει τὴ θέση της (στὸ ἴδιο ποίημα) σὲ μιὰν ἄλλη "σημαία": *–τὴν ἄνεση / τυλιγμένη στὸ λαιμό μου / ἕνα τρύπιο κασκόλ.*

Μποροῦμε, ὅμως, νὰ μιλήσουμε γιὰ μιὰ ἄλλη ἐκδοχή; Καὶ ἂν εἶναι δύσκολο νὰ τὴν ὁρίσουμε μὲ βάση τὸ παραδεδομένο ἔργο, ποιὰ θὰ ἦταν, ἔστω, ἡ φορά της; Στὴ «Μαύρη Θάλασσα» (1949) ὁ Σαλαπασίδης δίνει τὸ στίγμα τῆς "στιγμῆς": *Ἄνεργο πρόσωπο σὲ μελαγχολικὴ πυρκαγιά...* καὶ ὑπαινίσσεται μιὰ διαδρομὴ ποὺ ἀνατέμνει τὸν "κόσμο" τῶν ποιητῶν τοῦ '30. Περνώντας μέσα ἀπ' τὸ σεφερικὸ *Μυθιστόρημα*, διεκδικώντας ἐρείσματα ὄχι στὸ Αἰγαῖο ἀλλὰ στὶς παρευξείνιες πόλεις, μᾶλλον στὴ Μυθολογία ἀντὶ τῆς Ἱστορίας, ὄχι στὸ ἔνδοξο Βυζάντιο ἀλλὰ σὲ *κάποιο σχηματισμὸ τῶν τελευταίων Κομνηνῶν*. Ὁ μαγιακοφσκικὸς «Νέος τῶν Σ.Ε.Κ.» δίνει τὴ θέση του στὸν *μικρὸ ἐθελοντὴ τῆς Τραπεζοῦντος*, ὁ βλάσφημος ἀντάρτης συναντᾶ τὸν ἁλυσοδεμένο τοῦ Καυκάσου, τὰ ὑπόγεια ντοστογιεφσκικὰ ρεύματα φέρνουν στὴν ἐπιφάνεια γλυφὲς εἰκόνες τοῦ ρεμπέτικου, μέχρι ὁ ποιητὴς νὰ μπεῖ στὸ μονόδρομο τοῦ καρυωτακικοῦ βιώματος, ποὺ



τὸν συναντᾶ ἐκεῖ ἀκριβῶς ποὺ τέμνεται μὲ τὴ σιωπή: *Τώρα τί νὰ κάνω ἐδῶ ποὺ βρέθηκα τόσο νέος / Καὶ τί νὰ κάνω ἐκεῖ ἂν πάω τώρα τόσο ἀργὰ / Ἄς πᾶμε ἀλλοῦ —σ' ἕνα διαμέρισμα γνήσιο φτηνὸ / Θὰ εἶναι... Κάπου. Ἄραγε εἶναι; / Κι ἂν εἶναι, ἄραγε...*

Ἀπὸ ἐδῶ θὰ περάσει στὸν ὑπαρξισμό, στὸ παράλογο καὶ στὸ underground καί, ἀκόμα, στὸ θέατρο καὶ τὸν κινηματογράφο, δηλαδὴ (ὡς ποιητὴς πάντα) ἐκτὸς τῆς ποίησης.

Τὰ τρία τελευταῖα ποιήματά του στὰ *Ἀθηναϊκὰ Γράμματα* εἶναι μιὰ νύξη γιὰ μιὰ "μαύρη ἐκδοχὴ" τοῦ Ἐλύτη, γνωρίζοντας βέβαια πὼς καὶ αὐτὴ εἶναι πλέον ἀδύνατη: *Μόνο / Πέρασε ἠρέμα / Σφύριξε / Ἀντίο / Βυθίστηκε μέσα στὸν καιρὸ // Ἀντίο.*

## II.

Τὸ "Πατάρι τοῦ Λουμίδη" δὲν συγκέντρωνε μόνο ποιητές, ἦταν περισσότερο ἕνα σημεῖο ἐπαφῆς καὶ συνάντησης, μιὰ διαδικασία συνεύρεσης καὶ ἀμφισβήτησης, ἡ ὁποία λίγο ἀπεῖχε ἀπὸ τὸ νὰ συνθέσει ἕνα κίνημα, ὅπως τὴν ἴδια ἐποχὴ συνέβη σὲ ἄλλες χῶρες. Ἀπὸ ἐδῶ θὰ περάσουν καὶ σ' ἕνα βαθμὸ θὰ διαμορφωθοῦν διανοούμενοι κάθε "εἰδικότητας" (ἢ καὶ χωρίς...) καὶ ἐνδεικτικά, ἄνθρωποι τοῦ κινηματογράφου (ταυτόχρονα καὶ ποιητὲς) ὅπως ὁ Ροβῆρος Μαθούλης καὶ ὁ Σωκράτης Καψάσκης, ὁ ζωγράφος καὶ πεζογράφος (τα-

χυδραματοποιός...) Πάνος Κουτρουμπούσης, οἱ ἠθοποιοὶ Γιῶργος Τσιτσόπουλος καὶ Μιχάλης Νικολινάκος (ἐπίσης καὶ ζωγράφος), ὁ πολυτέχνης Λεωνίδας Χρηστάκης, οἱ δημοσιογράφοι Λεωνίδας Ζενάκος (καὶ ποιητὴς) καὶ Ὀδυσσέας Ζούλας (καὶ πεζογράφος), ὁ Γιῶργος Μακρῆς καὶ ὁ Δημήτρης Μορτόγιας, οἱ ὁποῖοι συνεχίζουν τὴ μακρὰ παράδοση "προφορικοῦ στοχασμοῦ".

"Στὸ ἐπίκεντρο κάθε πρωτοποριακῆς κίνησης ὁ Τέο, μὲ μιὰ ἰδιότυπη καὶ προσωπικὴ ἀντίληψη τῶν πραγμάτων, συχνὰ 'πρόωρη' καὶ πάντα τολμηρή..." γράφει ὁ Ἀναγνωστάκης, σκιαγραφώντας τὸν Σαλαπασίδη. Ἔτσι, ὁ ρόλος του στὸ πλαίσιο καὶ αὐτῆς τῆς "παρέας" εἶναι κεντρικός, γιατὶ μὲ τὴ στάση του δίνει περιεχόμενο στὴ διάχυτη ἀμφισβήτηση. Γιὰ παράδειγμα, ἐνῶ ἡ πρώτη *Ἀνθολογία μεταπολεμικῶν ποιητῶν* (1957) προκύπτει μετὰ ἀπὸ προτροπή του, ὅταν ἔρχεται ἡ ὥρα νὰ συνταχθεῖ ὁ κατάλογος τῶν πρὸς ἀνθολόγηση ποιητῶν καὶ ὁ Ντίνος Γεωργούδης τοῦ κάνει λόγο γιὰ τὴ δική του –αὐτονόητη– συμετοχή, ἔστω μὲ τὰ τρία ποιήματα στὰ *Ἐλεύθερα Γράμματα*, τὰ ὁποῖα εἶχε δημοσιεύσει μὲ τὸ ψευδώνυμο Νίκος Νικολαΐδης, ἡ ἀπάντηση τοῦ Σαλαπασίδη ἦταν ἀφοπλιστική: "Μὲ τόσους Νικολαΐδηδες...". Καὶ βέβαια ὁ ἀνθολόγος δὲν τόλμησε νὰ ἐπανέλθει, ἂν καὶ ἐκείνη τὴν ἐποχὴ βρίσκονταν μαζὶ μέρα καὶ νύχτα καὶ οὐσιαστικὰ συγκατοικοῦσαν σ' ἕνα δωμάτιο στὰ Ἐξάρχεια, ὅπου ἦταν τὰ "γραφεῖα" τῆς κινηματογραφικῆς



ἑταιρείας ποὺ εἶχε ἀναλάβει τὴν παραγωγὴ τῆς ταινίας *Μικρὴ παρέλαση*, στὴν ὁποία ὁ Γεωργούδης πρωταγωνιστοῦσε.

Ἕνα ἐπεισόδιο τοῦ Σαλαπασίδη μὲ τὸν Γιῶργο Κατσίμπαλη, ποὺ προσωποποιοῦσε τὴν ἀντίπερα ὄχθη, εἶναι ἐνδεικτικὸ τοῦ κλίματος μὰ καὶ τῆς φορᾶς τῶν διαδικασιῶν τοῦ "Παταριοῦ". Τὸ ἐπεισόδιο πέρασε στὸ θρύλο καὶ μᾶς ἔχει παραδοθεῖ σὲ δύο ἐκδοχές, –ἀπὸ τὸν Θωμᾶ Γκόρπα καὶ τὸν Λεωνίδα Χρηστάκη– ἀποκλίνουσες στὴν περιγραφὴ ἀλλὰ ταυτιζόμενες στὰ ὑπόλοιπα. Παραθέτουμε τὴ δεύτερη: "Καλοκαίρι τοῦ 1964, στὸ μπάρ, τὸ ὄρθιο, *Μπραζίλιαν*, δίπλα στὸ *Παλὰς* – Βουκουρεστίου. Μέσα στὸ *Μπραζίλιαν* ἦταν ὁ Γιῶργος Κατσίμπαλης, ψηλὸς μὲ μιὰ μπαστούνα, 65 χρονῶν τότε, ὁ ἄνθρωπος ποὺ ξόδεψε μιὰ περιουσία γιὰ νὰ συνεχιστεῖ ἡ παλαμικὴ παράδοση στὴ δεκαετία τοῦ 1930! (...) Μπαίνει καὶ ὁ Τέος, παραγγέλνει ἕνα διπλὸ καπουτσίνοκαφέ. Καὶ μόλις ἡ Τασία τοῦ τὸν ἑτοιμάζει, γυρίζει πρὸς τὸν Κατσίμπαλη καὶ τὸν ρωτάει: 'Εἶστε ὁ Γιῶργος Κατσίμπαλης;' κι ἐκεῖνος κολακευμένος ἀπαντάει πρόθυμα 'Ναί!'. Τότε ὁ Τέος σηκώνει τὸ φλυτζάνι πάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι τοῦ Κατσίμπαλη καὶ τοῦ τὸ χύνει ἀργά, λέγοντας ταυτόχρονα: 'Αὐτὸ γιὰ τὸ κακὸ ποὺ ἔκανες στὴν ἑλληνικὴ λογοτεχνία...' Κάνει στρατιωτικὴ μεταβολὴ καὶ ἀποχωρεῖ ἀπ' τὸ *Μπραζίλιαν*, ἀφήνοντας τὸν Κατσίμπαλη ἔκπλαγο... Λίγα δευτερόλεπτα ἀργότερα, ὁ Κατσίμπαλης κυνηγοῦσε τὸν Τέο μὲ τὴ μαγκούρα του, μπροστὰ

ἀπὸ τοῦ *Φλόκα...*" (περιοδικὸ *Ἰδεοδρόμιο*, Μάρτιος 1984).

### III.

Τὸν Νοέμβριο τοῦ 1987, μαζὶ μὲ τὸν Σταῦρο Κουτσογιάννη ἐκδίδουμε τὸ περιοδικὸ *Πάλι στὴ σφενδόνη* καὶ ἡ διανομή του μᾶς ἐπιφυλάσσει μιὰ ἔκπληξη: τὸ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Τοσίτσα ἀρτισύστατο βιβλιοπωλεῖο *Ἔξοδος* εἶναι ἡ ἕδρα τοῦ Θωμᾶ Γκόρπα. Ἐκεῖ παίρνω μιὰ γεύση ἀπ' τὸ πνεῦμα ποὺ ἐπικρατοῦσε στὸ "Πατάρι τοῦ Λουμίδη" καὶ ἀκούω γιὰ πρώτη φορὰ τὸ ὄνομα τοῦ Σαλαπασίδη, ποὺ πάντα συνοδεύεται ἀπὸ ὑμνητικὰ σχόλια τοῦ Γκόρπα, ὁ ὁποῖος ἦταν ἕνας ἀπὸ τοὺς νεότερους θαμῶνες τοῦ "Παταριοῦ". Λίγους μῆνες ἀργότερα, ὁ ἴδιος μοῦ ἐγχειρίζει ἕνα τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ *Παρατηρητής*, ὅπου ὁ Μάρκος Μέσκος παρουσίαζε τὸν Τέο καὶ μερικὰ ποιήματά του. Ἡ πιὸ ἔντονη αἴσθηση, ποὺ μοῦ ἄφησε αὐτὴ ἡ πρώτη ἐπαφὴ μὲ τὸν Σαλαπασίδη, ἀφοροῦσε τὴν ἄνεση μὲ τὴν ὁποία ἔγραφε καὶ ποὺ μὲ τὴ σειρά της ἐνίσχυε τὸ μύθο ποὺ τὸν περιέβαλλε.

Τὰ χρόνια πέρασαν καὶ παρὰ τὴν εἰλημμένη ἀπόφασή μου νὰ ἀσχοληθῶ συστηματικὰ μὲ τὸν Σαλαπασίδη, αὐτὸ κατέστη δυνατὸ μόνο τὸ 1995. Ἐπικοινωνῶ μὲ τὸν Μέσκο, μὲ πληροφορεῖ πὼς ἤδη ἔχει ἐκδώσει δώδεκα ποιήματα τοῦ Τέου καὶ μὲ



παραπέμπει στὸν ἀδελφό του Βασίλη Σαλαπασίδη. Αὐτός, στὴ δεύτερη ἢ τρίτη συνάντηση ποὺ εἴχαμε, κατεβάζει ἀπ' τὸ πατάρι μιὰ βαλίτσα, ὅπου περιέχονται ὅσα "χαρτιά" ἔχουν διασωθεῖ. Μέσα στὶς σκόρπιες σημειώσεις βρίσκω μιὰ ἀφιέρωση στὸν ψυχίατρο Γιῶργο Μαθιανάκη, μέσω τοῦ ὁποίου ἀποκτῶ σαφὴ εἰκόνα, τόσο γιὰ τὴν τραγικὴ πλευρὰ τοῦ Τέου, ὅσο καὶ γιὰ τοὺς τελευταίους μῆνες τῆς ζωῆς του. Ἐπανασυνδέομαι μὲ τὸν Γκόρπα, ἀνεβαίνω στὴ Θεσσαλονίκη ἀναζητώντας ἴχνη, βρίσκω κάποια κείμενα στὸ ἀρχεῖο τοῦ ξαδέλφου του Τούλη Μάνου καὶ πολλὲς ἀναμνήσεις ἀπ' τοὺς ὁμότεχνούς του. Στὴν Ἀθήνα ἀπευθύνομαι σὲ θαμῶνες τοῦ Λουμίδη, ἀπ' τὸ Παρίσι ὁ Ροβῆρος Μαθούλης καὶ ὁ Ντίνος Γεωργούδης συμπληρώνουν κάποιες ψηφίδες, καὶ ἀρχὲς τοῦ 1996 εἶναι ἕτοιμο ἕνα ἀφιέρωμα στὸν *Πολίτη*, μὲ τὸν Ἄγγελο Ἐλεφάντη νὰ παραχωρεῖ ἐν λευκῷ τὶς σελίδες τοῦ περιοδικοῦ, γιατί, παρ' ὅτι ἀγνοοῦσε τὸν Σαλαπασίδη, μὲ τὰ ἐλάχιστα ποὺ τοῦ ἀνέφερα, κατάλαβε πὼς ἐπρόκειτο γιὰ σημαντικὴ περίπτωση.

### IV.

Τὰ δημοσιευθέντα ἀπ' τὸν ἴδιο τὸν Σαλαπασίδη (καὶ μέχρι στιγμῆς ἀποθησαυρισθέντα) εἶναι μόλις ἑπτὰ ποιήματα, τὸ κείμενο «Μετάβαση», τὸ μονόπρακτο *Τὸ γκρίζο πουλόβερ* (ἐλπίζουμε νὰ ἐκδοθεῖ σύντο-

μα στὴν παρούσα σειρὰ) καὶ σχόλιά του στὸ περιοδικὸ *Ἀξιός*. Στὰ ὡς τώρα γνωστὰ θὰ πρέπει νὰ προσθέσουμε τὸ τρίπρακτο θεατρικὸ *Τὰ μῆλα πέφτουνε Τρίτη*, πέντε ἀκόμα ἀνέκδοτα ποιήματα, ποὺ ὁ Μάρκος Μέσκος μαζὶ μὲ τὸν Κλεῖτο Κύρου πειρέλαβαν στὴν ἔκδοση *Δώδεκα ποιήματα*, τὰ ὅσα παρουσίασα ἢ κατέγραψα στὸ ἀφιέρωμα τοῦ περιοδικοῦ *Ὁ Πολίτης*, δηλαδὴ πέντε ποιήματα, τὸ σενάριο τῆς *Μικρῆς παρέλασης* (ὁλοκληρωμένο – διασώθηκαν καὶ οἱ σκηνοθετικὲς ὁδηγίες), ἀρκετὲς περιλήψεις σεναρίων (ἡ μία μαζὶ μὲ τὸν Μιχάλη Κατσαρό), δύο ἀκόμα θεατρικὰ καὶ ὅσα γιὰ πρώτη φορὰ δημοσιεύονται ἐδῶ.

Εἶμαι βέβαιος πὼς λανθάνουν κείμενα τοῦ Σαλαπασίδη, εἴτε ἀνάμεσα στὰ χαρτιὰ φίλων του (ἀρκετοὶ εἶναι αὐτοὶ ποὺ εἶπαν πὼς "κάτι" ἔχουν, ἀλλὰ μέχρι στιγμῆς μόνο ὁ Πάνος Θασίτης μοῦ ἔδωσε τὸ ποίημα "Bello-Horizonte" καὶ οἱ Γιῶργος Καφαντζῆς καὶ Πάνος Κουτρουμπούσης ἀπὸ μία ἐπιστολή του), εἴτε στὰ δεκάδες λαθρόβια περιοδικὰ τῶν δεκαετιῶν τοῦ '40 καὶ τοῦ '50. Νὰ προσθέσω πὼς δὲν ὑπάρχει ἀκόμα ἔνδειξη γιὰ τὴν τύχη μιᾶς ποιητικῆς συλλογῆς ποὺ στέλνει στὴ Σουηδία, στὸν Θεσσαλονικιὸ Τάκη Ἀλεξανδρίδη, μὲ σκοπὸ τὴ μετάφρασή της ἐκεῖ.

Μὲ αὐτὰ τὰ δεδομένα, μποροῦμε νὰ μιλᾶμε γιὰ ἔργο; Ὄχι, ἀλλὰ εἶναι καὶ εὔκολο νὰ ἀγνοήσουμε τὸ σῶμα ποὺ συνθέτουν τὰ ὑπάρχοντα κείμενα; Μποροῦμε νὰ προσπεράσουμε ἀδιάφορα τὴ διαδρο-



μή του; Τὰ περάσματα τοῦ Σαλαπασίδη τόσο ἀπὸ τὴν παρέα τῆς Θεσσαλονίκης ὅσο καὶ ἀπὸ τὰ στέκια τῆς Ἀθήνας καὶ ἰδιαίτερα ἀπ' τὸ "Πατάρι τοῦ Λουμίδη", εἶναι θυελλώδη καὶ τὰ ἐλάχιστα δείγματα γραφῆς του ἀρκετὰ γιὰ νὰ ἀπολογίζει ὁ Νίκος Παππᾶς: "ἕνας τρομερὸς νέος, ὁ Τέο Σαλαπασίδης, ἀφοῦ ἔσπειρε μιὰ ποικιλία καλλιτεχνικῶν ἐκδηλώσεων καὶ λίγη μὰ ἀληθινὴ ποίηση...". Ἢ ὁ Μανόλης Ἀναγνωστάκης: "Κι ὅμως, ὁ Τέο λογαριάζονταν ἀπὸ τὶς πιὸ ἐλπιδοφόρες καὶ ἰδιότυπες μονάδες τῆς γενιᾶς μας". Ἢ, τέλος, ὁ Θωμᾶς Γκόρπας ἀναθυμούμενος στὸ *Πατάρι* του: "καὶ τὸν Τέο Σαλαπασίδη τὸν καλύτερο ὅλων μας". Δηλαδή, ἀκόμα καὶ κανένα "ποίημα" νὰ μὴν εἶχε γράψει ὁ Σαλαπασίδης, ἡ παρουσία του θὰ ἦταν εὐκρινὴς καὶ σημαίνουσα, ἡ λειτουργικότητά του στὴν πολιτιστικὴ πιάτσα δεδομένη, ὁ ρόλος του στὸ πλαίσιο τῶν "παρεῶν", ὅπου διαμορφώνονται ἀπόψεις, κριτήρια, ἀλλὰ καὶ μετέπειτα γνωστοὶ καὶ σημαντικοὶ ποιητές, καθοριστικὸς (ἡγετικός, λένε ἀρκετοὶ φίλοι του). Ἀκόμα καὶ χωρὶς κανένα "ποίημα", λοιπόν, ὁ Σαλαπασίδης θὰ ὑπῆρχε ὡς ποιητής.

## V.

Τὸ παρὸν βιβλίο δὲν εἶναι σωστὸ νὰ "χρεωθεῖ" στὸν Σαλαπασίδη, ἀλλὰ στὸν ὑπογράφοντα, γιατὶ εἶναι ὁ

κατ' ἐμὲ Σαλαπασίδης. Τὸ ἀντίθετο θὰ ἦταν ἄδικο γι' αὐτόν. Ὁ ἴδιος χρεώνεται μόνο τὰ κείμενα ποὺ δημοσίευσε καὶ γι' αὐτὸν τὸ λόγο διαχωρίζονται ἀπ' ὅσα παρουσιάζονται ἐκ τῶν ὑστέρων καὶ μὲ ἀναγκαστικὸ κριτήριο τὴν ἀναγνωσιμότητα τῶν χειρογράφων.

Παρ' ὅλ' αὐτά, καὶ μόνο τὰ δημοσιευμένα θὰ ἀρκοῦσαν γιὰ νὰ σκιαγραφήσουμε ὅσα ἦταν καὶ σήμανε ὁ Σαλαπασίδης. Τὰ ὑπόλοιπα, λίγα πράγματα προσθέτουν καί, παρὰ τὶς ἐξαιρετικὲς στιγμὲς ποὺ ἐνσωματώνουν, κυρίως ἀπογράφουν τὴν πορεία τῆς ἀποδιοργάνωσής του. Ἄλλωστε, τὸ πιθανότερο εἶναι ὄχι νὰ μὴν "πρόλαβε" ἢ νὰ μὴν "ἔτυχε" νὰ τὰ δημοσιεύσει, ἀλλὰ νὰ τὰ ἔκρινε ἀκατάλληλα ἢ ὡς πρώτη ὕλη γιὰ μελλοντικὲς ἐπεξεργασίες. Ἄλλα πρέπει νὰ ἦταν ἐκεῖνα ποὺ θεωροῦσε μέρος τοῦ ἔργου του, δηλαδὴ δείγματα τῆς γραφῆς καὶ τῶν προθέσεών του, ὅπως ἡ ποιητικὴ συλλογὴ ἢ ἔστω ἑνότητα ποιημάτων ποὺ στέλνει στὴ Σουηδία, τὸ μάτσο χειρογράφων ποὺ πετᾶ στὶς Ἄλπεις, γυρίζοντας μὲ τρένο ἀπ' τὸ Παρίσι, ἔχοντας εἰσέλθει καί "ἐπισήμως" στὸ χῶρο τῆς ἀποδιοργάνωσης, καὶ ὅσα ἀκόμα ὑπῆρχαν ἀνάμεσα σ' αὐτὰ ποὺ κατὰ καιροὺς ἔδινε στὸν ἀδελφό του καὶ στὴ νύφη του γιὰ νὰ τὰ φυλάξουν καὶ ποὺ πάντα τὰ ἔσκιζε στὶς συχνὲς κρίσεις του.

Μιὰ ἀκόμα ἐπιλογή μου ἦταν νὰ μὴν ἐμπλακῶ στὴν ἐπίμονη φημολογία γιὰ τὶς ὀφειλὲς ἄλλων ὁμοτέχνων του –ἄμεσες ἢ ἔμμεσες– ποὺ κατὰ τὴ



γνώμη μου ἔβλαψε, ὅλα αὐτὰ τὰ χρόνια, τὴν ἀποδοχὴ τοῦ Σαλαπασίδη. Ἄλλωστε, ὁ ἴδιος ποτὲ δὲν ἐνέδωσε, καί, μάλιστα, ὅταν ἕνας ἀπὸ τοὺς μετέπειτα κήρυκες τὸν ρώτησε γιὰ κάποιον ἀπ' τοὺς φημολογούμενους "κλέφτες", προσπαθώντας νὰ ἐκμαιεύσει πληροφορίες, ὁ Σαλαπασίδης τὸν ἐπέπληξε μὲ τὴν ἀπάντηση: "σὲ παρακαλῶ, ὑπῆρξε φίλος μου" (ὁμολογία τοῦ ἴδιου τοῦ ἐπιπληχθέντος).

Ὅμως, τί, ἀλήθεια, διασώζεται ἀπὸ τὸ ἔργο τῶν "καταχωρημένων" μεταπολεμικῶν ποιητῶν καὶ τί θὰ περιλάμβανε μιὰ σημερινὴ ἀνθολόγηση; Κατὰ τὴ γνώμη μου, τὰ ἐλάχιστα τοῦ Σαλαπασίδη ὁπωσδήποτε ἀντέχουν στὸ χρόνο καὶ τώρα φωτίζονται πολὺ καλύτερα ἀπ' ὅ,τι τὴν περίοδο τοῦ μεταπολέμου καὶ τὴν ἐποχὴ τῶν πρώτων ἀξιολογήσεων, ὅπου, πάντα καὶ ἀναπόφευκτα, βαραίνει ἡ δημόσια θέση τῶν προσώπων ἢ οἱ ἀναγκαιότητες καὶ ἀντοχὲς τῆς στιγμῆς. Σήμερα, ὅμως, νομίζω πὼς δὲν μπορεῖ νὰ νοηθεῖ ἀνθολόγηση μεταπολεμικῆς ποίησης καὶ κανένα συνολικὸ σχῆμα ἔνταξής της, ἂν δὲν περιλαμβάνει καὶ τὸν Τέο Σαλαπασίδη, στὴ θέση ποὺ δικαιοῦται.

Οἱ διακειμενικὲς συσχετίσεις –καὶ ὅλα τὰ σχετικὰ– μποροῦν νὰ περιμένουν: "γιὰ τὴ φιλολογία ποτὲ δὲν εἶναι ἀργά", παρατηρεῖ ὁ Ντίνος Γεωργούδης, ὁ ὁποῖος, ἐκεῖ στὴ Γαλλία, κάθε χρονιά, ὁλοκληρώνει τὸν κύκλο τῶν μαθημάτων του πάνω στὴ νεοελληνικὴ ποίηση μὲ τὸ ποίημα τοῦ Σαλαπασίδη "Αὐτὸ ἦταν..."

# ΤΑ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΕΝΑ

## Ὁδομαχίες

Πολεμήσαμε –στὰ χιονισμένα θρανία τῶν πάρκων
στὶς ὑπόγειες στοὲς τῶν ἐργοστασίων
σὲ δάση ἀνοιξιάτικα μὲ παπαροῦνες
στὴ σκόνη καὶ σὲ λίμνες παγωμένες.
Τὸν Αὔγουστο δὲν ἤπιαμε νερὸ –μὲ βλέφαρα
καμέν' ἀπ' τῆς ἀγρύπνιας τὸ μπαρούτι·
ἀφήναμε τὸν ἥλιο νὰ μᾶς τρώει τὰ μάτια
καὶ τὸ Δεκέμβρη δὲν ἀνάψαμε φωτιές.
Ταμπουρωθήκαμε –στὰ κράσπεδα τῶν λεωφόρων
στὰ παράθυρα, στὶς στέγες, στὰ μπαλκόνια
πίσ' ἀπό 'να τζάμι, ἕνα λουλούδι, ἕνα φύλλο
πίσω ἀπ' τὶς πέντε ἀχτίνες τῆς καρδιᾶς μας.
Μὲ πεδίο βολῆς, τὰ Διεθνὴ Ξενοδοχεῖα.
Ἀπ' τὶς ἀγαπημένες θυρίδες τῶν πολυβολείων
μετρούσαμε τὴ Λευτεριά, μὲ τοὺς σταυροὺς τῆς πτώσης τους
–θανατικὰ ρολόγια οἱ πεθαμένοι ἐχθροὶ
θανατικὰ ρολόγια ποὺ δεῖχναν τὴ ζωή μας–
Τότε στήσαμε τὰ πολυβόλα καὶ τὴν τρέλα μας, πάνου
στὰ ἐκτροχιασμένα τράμ, σὲ ντουλάπες, σὲ πιάνα,
σὲ ἀξιοπρεπὴ πορτρέτα "Κυρίων"–μὲ τὶς μποῦκες
στραμμένες
ἀντίκρα· στὰ μάτια τῶν δειλῶν.
Μὲ τὴ ζωή μας –μιὰν ὑπέροχη ζωή, μετρήσαμε
–Ὀρθοί: στὶς στέγες, στὶς πλατφόρμες, στὰ πάρκα–
τὸν ἀσήμαντο χλιαρό τους θάνατο –Ἐμεῖς·
ποὺ πεθάναμε τόσο, μὰ τόσο, ὡραῖα.

Δημοσιεύτηκε στὰ *Ἐλεύθερα Γράμματα*, τχ. 30-31, 7.12.1945, μὲ τὸ ψευδώνυμο Νίκος Νικολαΐδης.

## Ἐκεῖνος

Τὸν ἀγαπούσαμε γιατὶ ἤτανε παλικάρι
Τὸν ἀγαπούσαμε γιὰ τὴν περίφημη γροθιά του
γιὰ τὸ σταθερὸ γαλάζιο του βλέμμα
Τὸν ἀγαπούσαμε γιατὶ περίμενε σὰν παιδὶ τὴν Ἄνοιξη
ζωγραφίζοντας λουλούδια καὶ φωτιὲς
Τὸν ἀγαπούσαμε γιατὶ βάδιζε ὄρθιος
καὶ γελοῦσε στὰ σκοτάδια πολεμώντας
Τὸν ἀγαπούσαμε γιὰ τὴν ἁπλὴ προσταγή του
γιὰ τὸ φαρδύ του στῆθος – ποὺ ἀργότερα ματώθηκε
Τὸν ἀγαπούσαμε γιὰ τὸ βουνίσιο του τραγούδι
Τὸν ἀγαπούσαμε πιότερα σὰ δὲν τραγούδαγε
τότε γέμιζε τὸ πιστόλι του σφυρίζοντας
Τὸν ἀγαπούσαμε – νικοῦσε καὶ τὸν ἥλιο μὲ γιουρούσι
γιατὶ μάτωνε τὶς νύχτες μ' ἐνέδρες
Τὸν ἀγαπούσαμε καὶ μᾶς ἀγάπησε στήνοντας
στὴ Σαλονίκη
τὴν ἐφηβικὴ σημαία του κεντημένη μὲ δυὸ σφαῖρες
– Τότε ποὺ σκόρπισε ὁρμητικὰ στὶς τρικυμισμένες
πλατεῖες
τὰ εἴκοσι τριαντάφυλλα ποὺ τοῦ χάρισε ἡ μητέρα του
Τὸν ἀγαπούσαμε καὶ μᾶς ἀγάπησε – ὁ Χάρης!

Δημοσιεύτηκε στὰ *Ἐλεύθερα Γράμματα*, τχ. 35, 28.1.1946. Στὸν Χάρη Τάλλαρο ἀναφέρεται καὶ τὸ ποίημα τοῦ Μανόλη Ἀναγνωστάκη "Χάρης 1944".



## Σχέδιο γιὰ προσευχὴ

Εἰκοσιτετράωρα αἰώνων σκυφτὸς – Θεέ,
στῆς πόρτας μου τὰ σιδερένια σκαλιά.
Τῆς ἀλήθειας σου τὸ κρύο πάγωσε στὰ γένια σου
καὶ περιμένεις...
Περίμενε, ἔχω δουλειά!
Στρώνω μὲ τὸν πυρετό μου ἕνα σχέδιο:
"Κατάληψη ἐξουσίας"
καὶ χρειάζουμαι τώρα διαβῆτες, μπιστόλια,
κι ἀνθρώπους.
Νά 'χουνε χέρια γερά, νὰ δουλεύουν, νὰ ἱδρώνουν.
Ζητᾶς νὰ σὲ πιστέψω; Ἔλα!
Ἔλα αὔριο, χαράματα ποὺ θὰ πιάσουμε μάχη,
ἔλα νὰ γίνουμε φίλοι.
Μὲ χοντροπάπουτσα παρτιζάνος-στρατιώτης
στὴν ἴδια γραμμὴ πυρός. Ἔλα.
Σὲ περιμένω στὴν εἴσοδο τοῦ ἐργοστασίου
πάνω στ' αὐλάκια τῶν χωραφιῶν
στὰ καμένα χωριὰ τῆς ὑπαίθρου
στὸ καμένο χῶμα τῶν πόλεων.
Σὲ περιμένω στὴν αἴθουσα ἀναμονῆς
γιὰ τὴν Ἐπανάσταση,
πρώτη θέση.
Θὰ μὲ βρεῖς τραγουδώντας
καβάλα σ' ἕνα βουνὸ ἀνθρακίτη
σ' ἕνα κύμα τῆς θάλασσας
στῆς Νορμανδίας[1] τὸ ψηλότερο κατάρτι

1. Ἡ "Νορμανδία" ἦταν κάποτε, πρὶν ἀπ' τὸν πόλεμο, τὸ μεγαλύτερο ὑπερωκεάνιο τοῦ κόσμου.

σπήκερ στὸν πύργο τοῦ Ἄιφελ
σὲ μακεδονίσια θημωνιὰ γλυκοφιλώντας ἕνα κορίτσι.
Ἐκεῖ ποὺ δὲν κοίταξες ποτὲ – δίπλα σου,
θὰ μὲ βρεῖς ὑψώνοντας τὴ γροθιά σου
κοιτώντας ἀντρίκεια, σφυρίζοντας:
"ἕνας σύντροφος καινούργιος".
Θὰ σὲ γνωρίσω. Νὰ κρατᾶς *Ριζοσπάστη*,
σύνθημα-παρασύνθημα: Χαρίλης-Θεσσαλονίκη.
Θά 'χω στ' αὐτιά μου κόκκινους ἤχους
στὰ μάτια μου συνωμοτικὴ γαλήνη.
Θὰ φοράω ἀρβύλες μπαλωμένες μὲ χιόνι,
πλεγμένο ἀντάρτικο σκουφὶ στὸν ἀργαλειὸ τῆς θύελλας
μὲ νήματα βροχῆς.
Θά 'χω τ' ἀμπέχωνο μ' ἀγέρα κουμπωμένο – τὴν ἄνεση
τυλιγμένη στὸ λαιμό μου,
ἕνα τρύπιο κασκόλ.

Ζητᾶς νὰ σὲ πιστέψω; Ἔλα!
Στὴν ἴδια διμοιρία θὰ σοῦ δώσω
στὸ δίπλα χαράκωμα μιὰ θέση βολῆς.
Ἂν θέλεις, ἔλα!
Εἶναι στὴ γῆ μας καλύτερα.

Δημοσιεύτηκε στὰ *Ἐλεύθερα Γράμματα*, τχ. 38, 8.3.1946, μὲ τὸ ψευδώνυμο Νίκος Νικολαΐδης.



## Μαύρη Θάλασσα

*Εἶναι κι ἄλλα παιδιὰ*
*στὰ παραγκάκια τοῦ Λονδίνου*
Νικος Παππας

Ἀτέλειωτη γύρους καβάλα στὴ νύχτα
Χάνω τὴν αὐγὴ σὲ κάθε μου χτύπημα
Χάνω τοὺς φίλους σὲ κάποιο ἄλλο πρόσωπο
Χάνω τὰ ποτάμια στὴν ἴδια θάλασσα
Καὶ μὲ βρίσκουν μόνο οἱ σπινθῆρες
Ποὺ κερδίζουν οἱ ὁπλές της ἀπὸ τ' ἄστρα
Σελήνη κτῆνος τῶν ἱπποτῶν
Σμῆνος πολικὸ πασιέντσα δυσανάγνωστη
Ρουμπίνι ἄρρωστο κατεβασμένο βλέφαρο φεγγαριοῦ
Ἀφροὶ στὸ ὑγρὸ καπούλι τῆς νύχτας ποῦ μὲ πᾶτε!
Καὶ σὺ ἁγνὴ ἁπλὴ κατάλευκη
Παρουσία ποὺ κράτησαν οἱ καθρέφτες
Αἷμα τῶν πιὸ ὠχρῶν κι ἀναιμικῶν μου λογισμῶν
Βοήθα Ἰόλκη! Ὦ κυρὰ τῶν λογισμῶν μου
Τὰ ὅπλα νὰ κερδίσουν ἕνα βλέμμα μνήμης
Οἱ σημαῖες νὰ ψιθυρίσουν ἕνα βλέμμα μνήμης
Κι ἄς εἶναι μιὰ ἥττα μέσα στὸν ἄγριο ἄνεμο
Ποὺ γυρίζει τὰ φτερὰ τῶν ὀλλαντέζικων μύλων.

Ποῦ νά 'σαι μυστήριο παιδικὸ
Ἀγροῖκε πατέρα τοῦ ἄλλου παπποῦ μας
Παλιὰ περούδα ἐρωμένη του
Δαρμένη κάθε τόσο μὲ φτερὰ παγωνιοῦ
Καὶ σὺ μοναδικέ μου ξάδερφε μὲ τὸ λαθραῖο καπνὸ
Πίνεις ἀτέλειωτες λαβωματιὲς ρακὶ

Ὅταν ἔσπαγες τὸ γυαλὶ στὰ χέρια σου
Στὰ ὕποπτα ὑπόγεια τοῦ Ἐρζεροὺμ
Κι εἶχες τὰ μάτια σου λωλὰ
Κι εἶχες τὰ μάτια σου ὑγρὰ
Κι εἶχες τὰ μάτια σου γλυκόπικρα
Σὰν τ' ἄνθος τοῦ καπνοῦ

Πῶς θέλεις κάποιος μιὰ μέρα νά 'ρθει νὰ σᾶς βρεῖ
Τροχίζοντας τὸ μαχαίρι του στὸν Καύκασο
Κάτω ἀπ' τοῦ γύπα τὴ σκιὰ νὰ μετρηθεῖ
Μ' ἕνα συκώτι ξεραμένο σ' εὔξεινο καιρὸ
Καθὼς θὰ τραγουδᾶ ὁ ἄνεμος μὲ ράμφη σπασμένα
Νά 'ρθει νὰ βρεῖ τὴν πετρωμένη Διμοιρία
Ἢ κάποιο σχηματισμὸ τῶν τελευταίων Κομνηνῶν
Νὰ κουβεντιάσει μὲ τὸ μικρὸ ἐθελοντὴ τῆς
Τραπεζοῦντος
Καὶ παίζοντας ὀλίγα πορφυρὰ νομίσματα
Σὲ κύβους πολύτιμους τῶν Λοχαγῶν
Νὰ ξαναχάσει τὸ μισθὸ μιᾶς ἐκστρατείας
Μὲ ὕφος —ὅσο μπορεῖ— ἀκριτικό. Πάντα
Χειρονομίες ποὺ ζήλεψε ὁ χάρος. Πάντα
Χειρονομίες ποὺ κέρδισε ὁ χάρος. Ντόρτια!

Σὲ μάρμαρο ποὺ χάθηκε τὸ πρόσωπο ἀπὸ συνήθεια.

Τώρα τὸ δειλινὸ δὲν εἶναι ὥρα νὰ θυμᾶσαι
Ματθαῖε. Θυμᾶσαι, ἀκόμα θυμᾶσαι τὰ σπίτια;
Ἄνεργο πρόσωπο σὲ μελαγχολικὴ πυρκαγιά.
Ἕνας σκορπιὸς πῆρε καὶ πάει τοὺς θυρεοὺς
Ἕνας σκορπιὸς ντύθηκε τ' ἀσήμι καὶ πυρπολεῖται
Κι ἄφησαν οἱ Λοχαγοὶ στὰ κάστρα



Τ' ἄστρα γιὰ λίγες ρόγες οἰνόπνευμα
Ἀπόγευμα ξεκούμπωτοι θυμοῦνται
Τὸ τρίτο στάδιο Ἐκείνης τῆς καμέλιας
Νὰ τοὺς γνέφει —χρόνια— βαριοῦνται
Ζωγραφιστὴ χλομὴ ἡ Παναγία...

Τώρα τί νὰ κάνω ἐδῶ ποὺ βρέθηκα τόσο νέος
Καὶ τί νὰ κάνω ἐκεῖ ἄν πάω τώρα τόσο ἀργὰ
Ἄς πᾶμε ἀλλοῦ — σ' ἕνα διαμέρισμα· γνήσια φτηνὸ
Θὰ εἶναι... Κάπου. Ἄραγε εἶναι;
Κι ἂν εἶναι, ἄραγε...

Πῶς νά 'ναι κεῖνα τὰ παιδιὰ
Στὰ παραγκάκια τοῦ Λονδίνου.

Δημοσιεύτηκε στὸ περιοδικὸ *Νέοι Ρυθμοί*, τχ. 3, Μάιος 1949. Ὁ στίχος τοῦ Νίκου Παππᾶ προέρχεται ἀπὸ τὸ ποίημα "Παραμύθι γιὰ ἀνθρώπους", τῆς συλογῆς *Ἡ τετράχρονη νύχτα* (1946).

## Northern Spiritual

*Στὴ Δέσποινα τῶν βρεγμένων*
*ποὺ μᾶς ἔγραφε τακτικὰ τὶς Κυριακὲς*
*παρηγορώντας μας γιὰ τὶς βροχὲς*
*μὲ γράμματα – ὀμπρελίτσες.*

Τὸ μεγάλο ταξίδι εἶναι ὁ ἄνεμος
Τὸ μεγάλο ταξίδι εἶναι ἀπὸ δῶ ὡς τὰ μάτια της;
Ἀπὸ δῶ ὡς τὰ μάτια της ἔχει βροχὴ
Καὶ μεγάλο ταξίδι

Ἀπὸ δῶ ὡς τὰ μάτια της εἶναι θάλασσα
Πνέει ὁ κακὸς ἀέρας
Τὸ ταξίδι καὶ ὁ θάνατος κουράστηκαν
Λίγα μίλια ἔξω ἀπὸ τὴ Σκιάθο

Ἀπὸ δῶ ὡς τὴ Σκιάθο ἔχει σύννεφα
Ἀπὸ δῶ ὡς τὴ Σαλονίκη εἶναι Κυριακὴ
Τὶς Κυριακὲς εἶναι ὅλο σύννεφα
Εἶναι ὅλα κλειστὰ καὶ δὲ σοῦ ἀνοίγουν.

Τώρα ὡς τὴν ἄλλη βδομάδα θὰ πέσει φθινόπωρο
Τὸ φθινόπωρο ρίχνει τὰ φύλλα
Καὶ ἐπειδὴ μέσα στὶς βροχὲς τὰ φύλλα εἶναι ἔρωτας
Γι' αὐτὸ βρέχει.

Ἀπὸ δῶ ὡς τὰ μάτια της

Φθινόπωρο 1957

Δημοσιεύτηκε στὰ *Ἀθηναϊκὰ Γράμματα*, τχ. 6, Δεκέμβριος 1957.



## 0 - 24

Ἕνα σύννεφο κράτησε ὅσο τὸ ἀπόγευμα
Ἔπειτα ἦρθε ἡ νύκτα τὸ σύννεφο ἔγινε βροχὴ
Στὰ μαλλιά σου πάνω μάχεται τὸν θάνατο τώρα
Ποὺ σὲ χαϊδεύει

Μπορεῖ νὰ ἔρθει βαρὺ σύννεφο κάποτε
Θά 'ρθει σὰ σύννεφο νύκτα ὁλόκληρη
Ὁ θάνατος πάνω στὰ μαλλιά σου νὰ πάρει τὸ χέρι μου
Ποὺ σὲ χαϊδεύει

Ἕρπω σὰ σύννεφο ὅλος ὑποψία
Ἀνιχνεύω γύρω ἀπὸ τὸ λαιμό σου τὸ χρόνο ποὺ
ἐπιτίθεται
Σὲ χαϊδεύω καὶ ὅταν μὲ κτυπᾶ πέφτω στὰ χέρια σου
Ποὺ μὲ χαϊδεύουν

Πάντα ἡ κάθε μέρα θὰ περνᾶ μὲ ἀτέλειωτες
περιπολίες
Μπορεῖ νά 'ρθει αὔριο μπορεῖ τὴν ἄλλη νύκτα
Σκέψου, τὴν ὥρα ποὺ θά 'ρθει ὅλα θὰ ὑπάρχουν
Καὶ μεῖς
Λίγο πρὶν ἔρθει.

Ἄνοιξη 1958

Δημοσιεύτηκε στὰ *Ἀθηναϊκὰ Γράμματα*, τχ. 9, Μάρτιος-Ἀπρίλιος 1958.

## Ἅλωσις

Βγῆκε ἡ φώκια
Ἀλληλούια
Αἰγαῖο σκισμένο ἀπὸ τορπιλλακάτους
Ἡ νηοπομπὴ ἄνθισε
Κύμα μεσίστιο
Πειναμε
Ἔπειτα ἦρθε ἡ Σαλονίκη μὲ καπνοὺς πετρελαίων
«Στὴν πόλη μας βασίλεψε μιὰ ὀρφανὴ πειθαρχία»[1]
Ἀρμένιζε ἡ Σαλονίκη πρὸς τὰ βουνά της
Ὁ Δεκανεὺς πέταξε τὸ ὅπλο του στὴ θάλασσα
Τὸν ἐχθρὸ ἔπρεπε νὰ περιμένει ἑστία κενοῦ
Ὅμως ἡ θάλασσα ἐπέστρεψε τὸ ὅπλο
Δὲν ἐπρόκειτο περὶ ὅπλου
Καὶ γυρεύω τώρα τὸν πλοίαρχο
Ἦταν ἀληθινὸς ὁ πλοίαρχος τοῦ τορπιλλοβόλου
"Σφενδόνη"
Μόνο
Πέρασε ἠρέμα
Σφύριξε
Ἀντίο
Βυθίστηκε μέσα στὸν καιρὸ

Ἀντίο.

1. Παραλλαγὴ τοῦ στίχου τοῦ Κλείτου Κύρου "Τὸ βράδυ φύσηξε μιὰ ὀρφανὴ πειθαρχία", ἀπὸ τὸ ποίημα "Εἰσβολή", τῆς συλλογῆς *Ἀναζήτηση* (1949).

Δημοσιεύτηκε στὰ *Ἀθηναϊκὰ Γράμματα*, τχ. 10, Μάιος-Αὔγουστος 1958.



## Μετάβαση

Στοιχεῖα: Μετάβαση καὶ Δημιουργία - Τσάπλιν - Ντοστογιέφσκι - Ψάρι - Κριτική[1] - 0.12[2]

Ἡ ἀπόγνωση σὲ ὁρισμένους ὀργανισμοὺς μέσα στὴ μετάβαση ἐκφράζεται μὲ τὴ δημιουργία περιοδικῶν φορμόλης καὶ μάλιστα ἐκείνου τοῦ τύπου ποὺ λειτουργεῖ βάσει τοῦ συστήματος τῶν προεισπραγμένων συνδρομῶν, οὐχὶ καρπερῶν ἰχθύων. Σολομῶν, ποταμοβασία πρὸς τὶς πηγές:[3] Διαδρομὴ ποὺ ὁδηγεῖ σὲ χωραφόδρομο, γκρίζο, στὶς προσβάσεις τῆς Πίνδου τῆς ὀρεινῆς.[4]

Τὴν ἀπόγνωση τὴ δική της, ἔδινε καὶ μία ἱερόδουλος, κτυπώντας ἕνα ψάρι παστό, στὸ κατώφλι ὀλολύζοντας, ἐντὸς ρούσικου καταγώγιου· γράφει ὁ κατ' ἐξοχὴν δημιουργὸς –καὶ ὄχι κριτικὸς– τῶν μεταβατικῶν περιόδων, Θεόδωρος Ντοστογιέφσκι.[5]

Ὁ ἄλλος δημιουργὸς τῶν ταραγμένων περιόδων, ὁ Τσάπλιν (ποὺ δὲν ἄρθρωσε οὔτε ἕνα "μέτρο" Κριτικῆς), μ' ἕνα παστὸ ψάρι –ρέγκα γιὰ τὴν ἀκρίβεια– ἔδινε κουράγιο σὲ μιὰ γυναίκα ποὺ ἔκλαιγε ἀπεγνωσμένα, κατόρθωσε νὰ τῆς δώσει χαμόγελο καὶ μετά, μ' ἕνα γέλιο ὁλόκληρο τὴ βοήθησε.

Στὸ τέλος τῆς ταινίας,[6] ὁ ἴδιος, μὲ σπασμένη σπονδυλικὴ στήλη βρίσκει τὸ φέρετρό του μέσα σὲ μιὰ γκρὰν-κάσα. Ὅποιος βοηθᾶ δὲν πληρώνει; πολὺ ἀστεῖο.

Ἀστειότερη ὅμως εἶναι ἡ σιγὴ ψαριοῦ ποὺ κράτησαν ὁ Ἠλίας[7] μὲ τοὺς ὑπόλοιπους –ὅλοι τους "δημιουργοί"– ποὺ ἡ μετάβαση τοὺς τσάκισε καὶ τοὺς πέταξε ὡραῖα στὴν ὄχθη τῆς κριτικῆς – ὁ Ἠλίας μὲ τοὺς ὑπόλοιπους, γιὰ νὰ δημιουργήσουν, θαυμάσια, δύο τραύματα.

Τὸ κτύπημα μὲ τὸν δοκιμασμένο χειρισμὸ τῆς ἔλλειψης πλειοψηφίας, τόσο πολὺ βοηθημένο ἀπὸ τὴν ἀθόρυβη ζωὴ τοῦ Βαλαωρίτη στὸ ἐξωτερικὸ καὶ ἀπὸ τὴν διακριτικὴ ζωὴ τοῦ Μίλτου Σαχτούρη στὴν Ἀθήνα, βοήθησαν τὴ κριτικὴ ὁμάδα γιὰ τὸ βραβεῖο ποίησης '58-'59[8] νὰ περάσει εὐχάριστες ὧρες μεταβατικῆς συντήρησης, καθὼς συζητοῦσε γύρω ἀπὸ τὴν εἰκοσάχρονη θητεία τῶν δύο ποιητῶν, ποὺ ἀκριβῶς ἐπειδὴ ζοῦν σωστὰ τὸν μεταβατικὸ καιρό, ἐγκατέλειψαν ἠλεγμένους θηρεούς, δημιουργώντας.

Καὶ τώρα τὴ στιγμὴ αὐτή, ποὺ δὲν ξέρουμε τί ὥρα[9] εἶναι, ἕνα ψάρι παστὸ κεῖται στὴν Θρυλικὰ ἔρημη πλατεία Συντάγματος, περιμένει.

1. *Κριτική:* τὸ περιοδικὸ ποὺ ἐξέδιδε ὁ Μανόλης Ἀναγνωστάκης στὴν Θεσσαλονίκη, τὸ 1959-1961.
2. *0.12*: Ὁμάδα τῶν Δώδεκα.



3. Ὁ Σαλαπασίδης ἐπιστρέφει ὡς φαντάρος ἐκεῖ ποὺ πολέμησε ἀντάρτης.
4. Ἀναφορὰ στό "Χειρουργεῖο ἐκστρατείας" τῆς Πίνδου (ἕνα ἀκόμα "τάγμα ἀναμορφώσεως") καὶ στὸ συμβὰν ποὺ ἀφηγεῖται ὁ Λεωνίδας Χρηστάκης (βλ. *Τὸ χρονικό*, 1951). Ἀξιοσημείωτο καὶ ὅτι τὸ κείμενο δημοσιεύεται σὲ περιοδικὸ τοῦ Χρηστάκη (*Κοῦρος*, τχ. 1, Ἄνοιξη 1959).
5. Βλ. *Τὸ ὑπόγειο*.
6. Παρὰ τὴν προσφυγή μου σὲ φίλους κινηματογραφιστές, κατέστη ἀδύνατον νὰ ἐντοπιστεῖ ἡ ταινία. Μᾶλλον θὰ πρόκειται γιὰ κάποια ἀπ' τὶς μικροῦ μήκους.
7. Ὁ Ἠλίας Βενέζης, μέλος τῆς Ὁμάδας τῶν Δώδεκα.
8. Τὸ "βραβεῖο Ποίησης" τῆς Ὁμάδας τῶν Δώδεκα δὲν ἀπενεμήθη τὸ 1959. Ὑπὸ κρίση ἦταν οἱ συλλογὲς *Κεντρικὴ Στοὰ* τοῦ Νάνου Βαλαωρίτη καὶ *Τὸ φάντασμα ἢ ἡ χαρὰ στὸν ἄλλο δρόμο* τοῦ Μίλτου Σαχτούρη. Οἱ ψῆφοι καὶ στὶς τρεῖς διαδοχικὲς ψηφοφορίες: Σαχτούρης 4, Βαλαωρίτης 3, λευκὲς 5. Ἡ αἰτιολόγηση ὑποτιμητικὴ καὶ γιὰ τοὺς δύο ποιητές.
9. Βλ. τὴ συλλογὴ τραγουδιῶν καὶ διηγημάτων τῆς Ἄλκης Θρύλος ποὺ φέρει τὸν τίτλο *Ἡ δεκάτη τρίτη ὥρα* (1927). Ἡ Θρύλος ἦταν μέλος τῆς Ὁμάδας καὶ ἀθλοθέτης ἑνὸς ἐκ τῶν βραβείων. Στὸ σπίτι της, ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ὄθωνος, γινόταν κάθε χρόνο καὶ ἡ ἀπονομή.

ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΘΡΑΥΣΜΑΤΑ

## Στοὺς νέους τῶν Σ.Ε.Κ.

Γεὰ χαρά σου λεβέντη τοῦ Τόρνου
ἡ φόρμα σοῦ πάει περίφημα
Ἔτσι πὼς σφυρᾶς καὶ τρέχεις στὸ ἐργοστάσιο
θυμίζεις παρτιζάνο σὲ γιουρούσι

Γειὰ χαρά σου λεβέντη μουντζούρη
ποὺ κάνεις τὰ τρένα κι ἀνασαίνουν
θυμίζουν τὰ μπράτσα σου τὰ τριχωτὰ
Ντήζελ ὀχτακοσίων ἵππων

Εἶσαι ἡ ράγια ποὺ ἑνώνει τοὺς σταθμοὺς
εἶσ' ἡ μηχανὴ ποὺ σφυρίζοντας καλπάζει
Μὲ πράσινα φανάρια – τῆς καρδιᾶς μας τὸ χρῶμα
σινιάλο δίνεις στοῦ Φλεβάρη τὶς πλατφόρμες,

νὰ κινήσουν τὰ τρένα σ' ἐκδρομὲς
Γειὰ χαρά σου λεβέντη τοῦ Τόρνου
τῆς μουντζούρας καθάρια καρδιὰ

Δημοσιεύτηκε ἀπὸ τοὺς ποιητὲς Μάρκο Μέσκο καὶ Κλεῖτο Κύρου στὴν ἔκδοση *Δώδεκα ποιήματα τοῦ Τέο Σαλαπασίδη*, Θεσσαλονίκη 1993. Πρέπει νὰ εἶναι ἀπὸ τὰ πρῶτα ποιήματά του.

## Ὀροπέδιο 750

Ἄνοιξη δίχως μέλισσες μόνο μὲ ἄνθη μόνο μὲ
συμπτώματα ἐαρινὰ
Ἄνοιξη ἀπὸ συνήθεια ὑποχρεώσεις μόνο ἀπὸ
συνέπεια μόνο ἄνοιξη
Ἐλπίδα τυπικὴ τῶν φτωχῶν τῶν μαχομένων ὅλων
τέλος
Πάντων καὶ δική μας. Αὐτῶν δὲ ἀπασχόλησις
καθαρῶς ἡμερολογιακὴ
Εἶναι ἁπλῶς μιὰ ἄνοιξη – ἕνας Ἀπρίλιος ἢ ἕνας
Μάιος στὸ ὀροπέδιο
Ἑφτακόσια πενήντα μέρα ψηλότερα ἀπὸ τὴν
προηγούμενή μας ζωὴ
Μὲ τὴν καινούργια διακόσμηση τῆς μεραρχίας
ποὺ ἀπὸ ὥρα σὲ ὥρα ἐμπλέκεται
Μὲ τὴ ζωὴ ποὺ συνεχίζεται στὰ ἐμπορικὰ στὰ
καφενεῖα στὸ μοναδικὸ πρακτορεῖο αὐτοκινήτων
Στὸ λιβαδάκι μὲ τὸ προχωρημένο φυλάκιο πλάι
στὸ πρόχειρο σπίτι
Μὲ τὶς τρεῖς μοναδικὲς γυναῖκες
(Βαθιὰ ἡ συνείδηση τοῦ χρέους των)
[...]

Κοζάνη, 25.4.1949



## Bello-Horizonte

Τακτοποίησε τὸ σμαράγδι αὔριο θὰ βροῦμε τὴν τιμὴ
ποὺ τοῦ πρέπει
Στὶς ἀγγελίες νὰ προστεθοῦν καὶ οἱ τίτλοι
νομίμου ἰδιοκτησίας
ὅπως σοῦ εἶπα ἡ ἀγορὰ ἀνοίγει στὶς ἕξι καὶ ἕνα
λεπτὸ μετὰ τὶς ἐκτελέσεις
Καὶ ἀπὸ αὔριον ἰσχύει τὸ θερινὸ ὡράριον. Ἐπιμένουν:
Τὰ Ἐπιμελητήρια ἐπιμένουν. (Νὰ μὴ συμπίπτουν
οἱ ὧρες ταφῆς
Καὶ οἱ ὧρες ἐπισήμου κέρδους). Βλάπτει. Ὦ!
Ἂν δὲν κάνω λάθος ἐσεῖς παχύνατε
Συνήλθατε ἀπὸ τὸ κρὰχ τοῦ '29 (πότε κιόλας!)
Θὰ σᾶς χρειαστῶ ἐσᾶς καὶ τὸ ὅπλο σας θὰ χρειαστῶ
Ἰδίως τὸ ὅπλο σας
Εἰς περίπτωσιν πτώσεως τῶν τιμῶν ὑψώσατε
τὴν κάννη
Εἰς περίπτωσιν οἰκονομικῆς ἀδιεξόδου πυροβολῆστε
Ἄλλωστε τὰ διαπιστευτήρια σᾶς ἀναφέρουν
ὡς ἕναν ἐπίλεκτο παλαιῶν σκοπῶν
Ὑπὸ τὸ φῶς τῆς Σελήνης μὲ φυσαρμόνικα
οἱ παλαιοὶ σκοποὶ ὀνειρώδεις...

Κάποτε θὰ θυμηθεῖτε πὼς ἦταν ἡ πιὸ πικρὴ Πόλκα[1]
ποὺ χόρεψαν γαρούφαλα νυκτερινὰ
Κάποτε θὰ θυμηθεῖτε πὼς ἦταν ἡ πιὸ ἀνθισμένη
Παβάνα[2] γιὰ περίπατο πεθαμένων παιδιῶν
Μιὰ ἀξέχαστη Σαραμπάντα[3] γιὰ πραγματικοὺς
ἐραστὲς τῆς μουσικῆς

πού τούς ξαπλώσατε ὑπό Σεληνόφως σάν τρύπιες
φυσαρμόνικες
Σὲ χώρους ἀνοικτοὺς
Ὑπὸ τὸ φῶς φανῶν τῶν Jeeps μὲ πολυβόλα. Πῦρ!!!!

1. *Πόλκα*: χορὸς τσέχικης προέλευσης, ποὺ ἀγαπήθηκε τὸν 19ο αἰώνα.
2. *Παβάνα*: αὐλικὸς χορὸς τοῦ 16ου αἰώνα, μὲ πομπικὸ χαρακτήρα, ἀργὴ καὶ μεγαλόπρεπη ρυθμικὴ ἀγωγή. Συνηθισμένος κατὰ τὴ διάρκεια λιτανειῶν. Πιθανῶς νὰ ἔχει ὑπόψη του τὴν *Παβάνα γιὰ μιὰ πεθαμένη Ἰνφάντη* τοῦ Μωρὶς Ραβέλ.
3. *Σαραμπάντα*: χορὸς ἱσπανικῆς προέλευσης, εὐρύτατα διαδεδομένος τὸν 17ο καὶ 18ο αἰώνα.

Τὸ ποίημα προφανῶς ἀναφέρεται στὴν ἐκτέλεση τοῦ Νίκου Μπελογιάννη καὶ τῶν συντρόφων του. Ὑποσημειώνεται ἡ ἔνδειξη "Θεσσαλονίκη Σ[επτέμβριος] 1952" καὶ ὁ Σαλαπασίδης τὸ ὑπογράφει ὡς "'Αντώνιος Βυρώνης". Στὸ χειρόγραφο ὑπάρχει ἡ ἔνδειξη "'Εγκρίνεται". Πιθανὸν νὰ λανθάνει δημοσίευσή του σὲ περιοδικὸ τῆς ἐποχῆς. Ἐπίσης ἔχει διαγραφεῖ τὸ τελευταῖο μέρος του, ποὺ ἀποτελεῖτο ἀπὸ τέσσερις στίχους ἀποσιωπητικῶν καὶ δύο ἐπεξηγηματικούς: *Τὰ ἀποσιωπητικὰ εἶναι τέσσερα καὶ τὰ θαυμαστικὰ εἶναι τέσσερα, γιατὶ πάνω στὰ ἀποσιωπητικὰ εἶναι σωριασμένοι οἱ 4 νεκροί.*



## Χριστουγεννιάτικο φαναράκι

Ἀσημένια μαχαιροπίρουνα στοὺς κάμπους
Ἐσὺ δὲν ἤξερες τὴν πόρτα τῶν δεξιώσεων
Τρεῖς ριπὲς καλῶς ὑπολογισμένες
Μᾶς κάναν ἀπροσπέλαστους σὲ στιγμὲς ἐπίσημες

Χριστούγεννα τὸν Αὔγουστο στὸν καλὸ τὸν πόλεμο
Χύθηκε τὸ μέλι πάνω στὴν ἄμμο
Κάηκε ἡ φυσαρμόνικα στὰ χτυπημένα χείλη
Ὅλα ἦταν σιωπηλὰ τὴν Ἅγια νύκτα
τῶν ἀνιχνεύσεων

Ρετσίνι Θουριγγίας στὴν καινούργια χλαίνη
Καθένας μὲ τὸ δῶρο του κρεμασμένο στὴν κρεμάλα
Κεράκια πολύχρωμα καὶ μικρὰ μικρὰ πτώματα
Καὶ ἡ Μαρία Μαρλὲν ἡ Λίλη[1] τῶν θλίψεων

Παναγία Μαρλὲν Μαρία τῶν στρατιωτῶν
Κυρία τοῦ Βερντὲν Δέσποινα τοῦ Ντουομὸν
Μπρὸς ἀπ' τὸ στρατώνα τώρα τὰ μάτια
τῶν φρουρῶν
Καὶ οἱ νεκροὶ στρατιῶτες σὲ ψάχνουν [...]

1. Ἀναφορὰ στὸ γνωστὸ τραγούδι.

## [῾Ο ἥλιος πέφτει]

῾Ο ἥλιος πέφτει οἱ σκιές μας προχωροῦν
῾Η νύκτα προχωρεῖ σὰ στυπόχαρτο ἀπορροφᾶ τὶς
σκιές μας
Τὸ τέρμα ἦταν ἀνάποδα
Καὶ μεῖς ἀκόμα νέοι. ᾿Αγάπη μου

῎Αν ἤξερες τὸ ἀπόγευμα περισσότερα γιὰ σένα
Μὲ σιγὴ θὰ ἔκλεινες τὸν παλιὸ περίπατο
᾿Αφοῦ τὰ δέντρα ψιθύριζαν τόσες σκιὲς στὰ χείλη σου
῞Ομως ἐσὺ δὲν ἤξερες. Καληνύκτα

Καληνύκτα. Θὰ ᾿ρθῶ τὸν ἄλλο καιρὸ
᾿Εσὺ ποῦ θά ᾿σαι...
Οἱ μέρες τότε μεγαλώνουν
Οἱ νύκτες μικρὲς γιὰ νὰ μᾶς κρύψουν

Δημοσιεύτηκε στο περιοδικό *Ο Πολίτης Δεκαπενθήμερος*, τεχ. 17, 26.1.1996.



## Τοπίο

῾Ομίχλη τώρα στοὺς λόφους τῆς Κατερίνης
Μόνον ὁμίχλη πάνω στοὺς παλαιοὺς σχηματισμοὺς
Κάτω ἀπὸ τὸ Λιτόχωρο ἡ τελευταία γερμανικὴ
περίπολος
Θάφτηκε πλάι στὸ Γιώργη τὸν καλὸ δολιοφθορέα

Μέσα στὰ πρόχειρα πολυβολεῖα τώρα δεσπόζουν
ὄρνιθες
Σκεπάστηκαν οἱ τάφοι τῶν ἐφήβων μὲ σκατὰ
καὶ καπότες
Κοντὰ στὶς γραμμὲς θαμμένη ἡ τελευταία γερμανικὴ
περίπολος
Αὐτὴ τὴ φορὰ χτυπιέται μὲ τὴν ταχεία τῶν
Γερμανῶν ποὺ κάνουν διακοπὲς
[................................]

Τώρα κότες ἄσπρα τρένα καὶ γαλήνιος ἔρως

## [Τρύπιο τὸ συκώτι μας]

Τρύπιο τὸ συκώτι μας σὰν παλιὰ σημαία
Τρύπια ἡ μνήμη ἀπὸ ριπὲς φιλίων σχηματισμῶν
Τρύπιος ὁ οὐρανὸς ἀπ' τὴ σελήνη ποὺ κλέψανε
Νὰ μᾶς κτυπήσουν σίγουρα ἐκείνη τὴ νύκτα

## [Ὀρθὸς μὲ κτυπημένο αὐχένα]

Ὀρθὸς μὲ κτυπημένο αὐχένα
Ὅμως ὀρθὸς σὰν ταριχευμένο λυκόσκυλο
Ἀφήνεις τὶς βροχὲς νὰ τρέχουν πάνω στὸ δέρμα σου
Ἐσὺ ἀνοξείδωτη ὑδρορρόη

Δημοσιεύτηκαν στὸν *Πολίτη*, ὅ.π.



## [Δόκιμοι]

Ὑπῆρχαν δόκιμοι ἄνθη ἀντίπαλα
Χορτάρι πληβεῖο πατοῦσε τοὺς τάφους
Ἀνθοπῶλαι σκυμμένοι στὸ πατρικό τους ἐπάγγελμα
Καλλιεργοῦσαν τὴν αὐγὴ μὲ κτυπήματα χάριτος
Καὶ ἡ δροσιὰ πάντα σὰν ἄνθος
Μάζευε τοὺς καταρράκτες στὶς παλάμες
Ἧττα ποὺ βουλιάζει στὴ βροχὴ
Πάλι μὲ βροχὴ φυτρωμένη
Δίσκος ἀνατολῆς σὲ μίσχο νυκτερινὸ
Ἰριδισμὸς ἐν προσπελάσει
Ἰριδισμὸς ἐν ἀναδύσει ἔφεδρος
Κάτι σὰν ἔφοδος ἑσπέρας

Αὐτὲς οἱ αἰχμηρὲς μπαγιονέτες εἶναι οἱ ἀπόντες
Ὁ λογισμὸς διαφοροποιεῖται στὰ ἄσυλα τῶν ανιάτων
Κανονισμοὶ βολῆς διδάσκονται στὰ ἔρημα μπορντέλα
Τὸ ἄνθος χάνεται [...]
Καλυφθεῖτε

Στὰ νέφη μέσα ὁ εἰκοστὸς
Ὄγδοος σχηματισμὸς περιπολεῖ
Ἀνάλαφρη δροσιὰ αἰφνιδιασμένη
Ἀπὸ τὰ φύλλα πετάγεται στὸν οὐρανὸ
Καὶ τὴν ἡλικία ἐνημερώνει

Μνήμη νεκρῶν ἡλικία ζωντανῶν

Στὴν πορεία τὴν παλιὰ ὑπῆρχαν ἄρβυλα ἀθώων
Σμήνη θανάτου ἐφεδρείτου

## Proletarium (opus[1] O II)

Στὸν ἄδειο δρόμο σπάσαν οἱ σωλῆνες
Αὐτὸ γίνεται στὴ Σαλονίκη κάθε τόσο
Νύκτα περνοῦν οἱ ἐφιάλτες
Αὐτὸ γίνεται στὴν ἱστορία καὶ στὸ μυαλό μας
Ἡ γωνιὰ τοῦ πεύκου γιὰ παιδιὰ ποὺ παίζουν
Ὁ τοῖχος γιὰ τὶς τελευταῖες σου στιγμὲς
Τοῖχος πεῦκα καὶ στὴ μέση σπίτι
Ἂν ἔχεις καὶ κρεβάτι πεθαίνεις πιὸ ἄνετα
Ἂν ἔχεις ἀρβύλες περπατᾶς
Ἂν εἶσαι ξυπόλυτος περπατᾶς θέλεις δὲ θέλεις
Τὸ χειμώνα κουβαλᾶς κι ἀποθηκεύεις χιόνι γιὰ
τὸ καλοκαίρι τῶν ἐχόντων
Καὶ τὸ καλοκαίρι ὅταν δὲ σὲ χρειάζεται κανεὶς
Πεθαίνεις γιὰ νὰ μὴ σὲ ποῦν τζιτζίκι
Εἴτε προσπαθεῖς νὰ περάσεις τὴ γραμμὴ
τοῦ ὁρίζοντα

Καὶ κόβει τὸ λεπίδι της τὸ λαιμό σου

Ἀθήνα, 16.6.1957

1. *opus*: ἔργο, μουσικὴ σύνθεση.

Δημοσιεύτηκε στὰ *Δώδεκα ποιήματα*, ὅ.π.



## Παιδικὸ τρένο

Δὲν εἶναι τόσο δύσκολο ὅσο ἔδειξε
Ζεῖς, πεθαίνεις: ἔχεις μιὰ στιγμὴ
Ὁ καθένας ἔχει μιὰ στιγμὴ καὶ ὅλα τ' ἄλλα εἶναι
νύκτα
Καὶ ὅταν ἔρθει τὸ τέλος ἀνάβεις τσιγάρο (πρὸς θεοῦ!
ὄχι γράμματα)
Ἂν ὅμως φοβᾶσαι διὰ τὴν πολύτιμον ὑγεία σου
Φεύγεις
Καὶ ὑγείαν ἔχεις
Ὑγείαν ποθῶν καὶ διὰ ἡμᾶς. (Ταῦτα
καὶ γράμματα γνωρίζω...) Τί κακό!
Ἔτυχε ὅλοι νὰ εἴμεθα ἐγγράμματοι

Δημοσιεύτηκε στὰ *Δώδεκα ποιήματα*, ὅ.π.

## [Ἔπειτα πέρασαν ὅλα]

Ἔπειτα πέρασαν ὅλα
Ἔπειτα τὰ ξεπούλησε ὅλα στὴ Γερμανία
Ὑπάρχουν ἀκόμα δύο ἢ τρεῖς ποὺ τὸν θυμοῦνται
Εἶναι οἱ ἐπαγγελματίαι τῆς μνήμης καὶ τῶν ἄλλων
συναναστροφῶν
Σᾶς ἔλεγα: προσοχή!
(εἶναι ἀλήθεια πὼς εἶπα νὰ προσέχετε καὶ μένα
τὸν ἴδιο)
Τὸ σπίτι του εἶναι ταριχευμένο – προσοχή!

Ἔπειτα πέρασαν ὅλα
Ὁ Ἔρωτας τὸν κυνήγησε ἀκριβῶς
Μὲ ὕφος ἀστυφύλακος ποὺ κυνηγᾶ μικροπωλητὲς
Ἐσεῖς ὅμως κάνατε καριέρα τότε καὶ δὲν
ἀντελήφθητε τίποτε

Δημοσιεύτηκε στὰ *Δώδεκα ποιήματα*, ὅ.π.



## Remember Elena

Περιμένω νὰ μοῦ φέρουν τὶς πεντακόσιες δραχμὲς
Αὐτὸς ποὺ χρωστᾶ προσποιεῖται τὸν φυματικὸ
Ἄλλοι λόγῳ θέσεως προσποιοῦνται τοὺς δυνατοὺς
Ἡ λύση διαφαίνεται
Ἡ ἐκφώνηση ξεχάστηκε
Ἀκοῦμε δίσκους προκλασικῆς μουσικῆς
Ζητᾶμε δανεικὰ
Ἂν ὄχι
Ξεγελᾶμε κορίτσια στὸ Λιτόχωρο καὶ παίρνουμε
λίρες
Ἐγὼ ἐπιμένω στὴν πρώτη ἐπαφὴ
Ἔστω καὶ χωρὶς χρήματα ἐπιμένω. Ἐδῶ
Δὲ μποροῦν νὰ σερβίρουν οὔτ' ἕνα θάνατο σωστὸ
Κάπου ὁ δίσκος θὰ κτυπήσει
Καὶ θὰ χυθοῦν κάτω στὸ παρκὲ λίγα δάκρυα
Ἀπὸ μικρὸς ξεφώνιζα πὼς οἱ ὑπηρέτριες πρέπει
νὰ περνοῦν
ἀπὸ ειδικὲς σχολὲς ἀναρχικῶν
Οἱ ἐπαναστάτες ἀπὸ σχολὲς ὀρθοφωνίας
Κανεὶς δὲ θυμᾶται σήμερα τοὺς Δεκεμβριστὲς[1]
Τὴν ὁμίχλη τοῦ Πετροπαυλόφσκ τὰ χείλη τῆς θείας
Γκρέτα[2]
Ἀνοίγω βιομηχανία ἀεριούχων ἀναψυκτικῶν
Τίτλος: ὁ Λαϊκὸς Ἐπίτροπος

1. Τὸ κίνημα τῶν φιλελεύθερων Ρώσων εὐγενῶν ποὺ κατέληξε στὴν ἀποτυχημένη ἐξέγερση τῆς 14ης Δεκεμβρίου 1825. Ἀνάμεσά τους καὶ οἱ ποιητὲς Κ. Ριλέγιεφ καὶ Φ. Γκλίνκα, ἐνῶ αἰσθητὴ εἶναι ἡ πνευματικὴ ἐπίδραση τοῦ Πούσκιν.
2. Ἡ Γκρέτα Γκάρμπο.

Λαέ: πίνε λεμονάδες, οἱ Δικηγόροι ἐσίγησαν
Λαέ: στὶς δύσκολες στιγμὲς πίνε πορτοκαλάδες!
Ἡ βίβλος διαβάστηκε – τοῦ καλοῦ Σαμαρείτη
δώσατε
διαβατήριο πρὸς Μόσχαν
Οἱ πουτάνες ἀκοῦν Μπελαφόντε
Ὅποιος δὲν ἔχει σαράντα φράγκα δὲν ἀκούει
Μπελλαφόντε
Οἱ μετοχὲς τοῦ Μπελλαφόντε ἀνεβαίνουν
Ὁ Μπελλαφόντε ἀνεκαλύφθη
Στὸ Κρεμλίνο πανικὸς –ἡ Οὐάσιγκτον ὀλοφύρεται–
Οἱ μετοχὲς τοῦ Μπελαφόντε στὸ ἀπώγειο!
Ἐδῶ εἶστε καί 'δῶ εἶμαι
Τὸν Μπελαφόντε θὰ τὸν χρησιμοποιήσουν ἢ θὰ τὸν
κάψουν
–Σὲ περίπτωση ποὺ τὸν χρησιμοποιήσουν θὰ τὸν
κάψουν ἀργότερα–
Τώρα ἀνοῖξτε διάπλατα τὶς πόρτες στὸ γιὸ τοῦ
γιατροῦ ποὺ σπουδάζει Ἰατρικὴ
Στὸ γιὸ τοῦ λεμβούχου ποὺ ἐξηνθρωπίσθη
Ἀνοῖξτε τὶς πόρτες στοὺς τζόκεϋ στοὺς σοσιαλιστὲς
στοὺς παλαιοημερολογίτες στοὺς πυροβάτες
Σὲ κεῖνον ποὺ δῆθεν ὑπεσχέθη νὰ γίνει διαρρήκτης
καὶ τώρα ὑπάλληλος
Μετράει χρήματα σεμνὸς σὲ κάποια τράπεζα
Ξοδεύοντας τὸ μισθό του σὲ πράκτορες ποὺ
παρακολουθοῦν τὴ γυναίκα του
Κλεῖστε τὶς πόρτες –τὰ χέρια τους ἱδρώνουν–
Ἀνάψτε τὰ ἐντομοκτόνα βεγγαλικὰ
Ἡ γιορτὴ πλησιάζει στὸ τέρμα της



Χωρὶς τὴν Κατίνα. Χωρὶς τὴν Ἑλένη.
(Ἡ μικρὴ Ἑλένη κάθεται καὶ κλαίει
Ἐπειδὴ δὲν τὴν παίζουν οἱ λευκὲς φιλενάδες της)
Ἡ μικρὴ Ἑλένη
Τώρα κάθεται καὶ κλαίει
Ποὺ δὲν τὴν παίζουν
Οὔτε οἱ μαῦρες στὸ Χάρλεμ

## ᾿Αζιμούθιον Ὕπνου

Τῆς ἔδωσε ἕνα κερὶ μέσα στὴ νύχτα
Ἤθελε νὰ προχωρήσει τὸ σκοτάδι πάνω στὸ πρόσωπο
Μέσα στὴ νύκτα θὰ βρεῖ τὸ πρόσωπό της προχωρώντας
Τῆς ἔδωσε ἕνα πρόσωπο
Γιὰ δικό του συμφέρον
Πολὺ καιρὸ
Στὴν αὐξομείωση τῶν ἡμερῶν ἰσημερία
Γιὰ δικό του συμφέρον
Πολὺ καιρὸ
Ἔλιωνε ἡ νύκτα στρατοπεδευμένη ἀπερίσκεπτα
Ἡ πολιτεία ἦταν μικρὴ σὰν ἐποχὴ χωρὶς [συμφέροντα]

Ἔτσι χάθηκαν οἱ συναντήσεις
Διασχίζεις τὰ σκοτάδια σταυρωτὰ
Ἡ περίπολος κουράζει. Δὲν ὑπάρχουν διαθέσιμοι γιὰ
δρομολόγια
Ἕνα κερὶ ὑπάρχει πάνω σ' αὐτὸ τὸν κόσμο πάνω στὴ νύκτα
Δὲν τὸ ἄναψε κανείς. Προτίμησαν τὰ τσιγάρα τους



## Σούρουπο φῶτα γραμμῆς

Σὲ παλαιὸ πίνακα αὐτὸ τὸ ὁδόφραγμα κεῖται
Μποροῦσα νὰ δείξω χιλιάδες πράγματα στὴν πίσω
αὐλὴ
Μὲ τρένο νὰ περνοῦσα τὸν ἤρεμο οὐρανὸ
Κτυπώντας μὲ ἀτμὸ τὴν κάθε ἕδρα μοναξιᾶς
Τὸ σούρουπο τὰ φῶτα τῆς γραμμῆς
Σὲ τελωνεῖα μὲ ὅπλα καὶ ὕπνο ἀνθισμένο
Προβολεῖς ν' ἀποχρωματίζουν τὴν κάθε σφραγίδα
Ἐλεύθερο κορμὶ ποὺ ὀνειρεύθηκε ὁ Χριστὸς εὐθὺς
ὡς ἐγεννήθη
Ἄρχισε νὰ ταξιδεύει ἀπὸ ἔλεγχο σὲ ἔλεγχο
Σὰν αὐτοκίνητο παλιὸ τώρα τὸ διαβατήριο
Κι ὁ πρόξενος καλλιεργεῖ χασὶς
Ὁ πρόξενος ἀρνεῖται νὰ ξυριστεῖ στὴ μεγάλη ἐπέτειο
Ἀγρυπνεῖ καὶ φουμάρει σὰν ἐπανάσταση
Κομμένου βραχίονα μὲ καινούργια νύχια

Ἕνα βαγόνι τρίτης θέσεως ξεχασμένο στὴ μανούβρα
Τὴν ἐπικοινωνία τῶν ἀνθρώπων ταριχεύει
Καὶ τὸ δυστύχημα
Ὅλα
Μαζὶ
Ἁρμονία ἐλέγχου φώτων
Πυργίσκοι πτήσεων [καὶ πτώσεις νεκροταφείου]
Σὲ ὥρα ὁμίχλης
Καὶ σὲ καλὸ καιρὸ
Ἡ ἕλιξ τῶν ρόδων προσγειωμένη γιὰ πάντα

Μπορεῖ καὶ νὰ βρέχει στὸ φεγγίτη μιὰ δεύτερη βροχὴ
Μὲ ὕπνο μικροῦ ἀδερφοῦ νὰ φωτιστεῖ τὸ νέφος
Ἀστραπὴ μουσκεμένη στὰ φτερὰ νὰ πετάει ἀργὰ
Ὅλα γίνονται στὴ ρόδα ποὺ κυλᾶ
Σὰν ψίθυρος μυδράλλιου πάνω στ' ἄσπρα δόντια
τοῦ ἀλγερίνου

Στὶς βαλίτσες βρίσκονται μόνο μάλλινα μόνο μάλλινα
ροῦχα
Κτυπημένος ὁ συρμὸς στὸ φῶς τοῦ κάμπου
Στὸ βωμὸ τῶν προσευχῶν ρίχνεις νίκες κι ἀκοῦς
τραγούδι
Μεμυημένος κι ὁ σεισμὸς διευρύνει τὸ χάσμα

*

Τὸ ἄνθος ποὺ πρόσφερε ὁ σεισμὸς αὐτὸ [ὀνομάζομαι]
Μὲ λαρδὶ καὶ νικοτίνη καὶ ρακὶ μεθορίου
Ἥλιε τῶν Βαλκανίων καὶ ὁμίχλη ὄνειρο
Σῶστε τὰ παιδιά σας σκορπισμένα
Ἐδῶ κι κεῖ
Στὴν πανέμορφη Σαλονίκη ποὺ δὲν ὑπῆρξε
Σὰν κατάρα γεύματος σὲ ἑπτάζυμη ἐπαρχία
Σκάρτος μεσίας σκάρτα φυσίγγια
Ὕποπτη μετάφραση
Ὀξείδωση ἀρίστη

Καὶ σὺ ποὺ τὸ συμφέρον σου ἀραιώνεις σὲ πόνο
Καὶ σὺ ποὺ μὲ σφαῖρες ἀραιώνεις τὴ σάρκα
Καὶ σὺ
Καὶ σὺ
Καὶ σὺ



Καὶ σὺ πανέμορφη Σαλονίκη

[Στὴ βελόνα] τοῦ σεισμογράφου καταγράφεις
Τὴ λάβα τῶν ἡμερῶν τὴ μαύρη
Καὶ σὺ
Καὶ σὺ
Καὶ σὺ τυχερὲ δὲ θὰ περάσεις

Ἀπὸ δῶ
Τὰ χείλη νὰ δεῖς τῆς ὁδοῦ

Ἐκεῖ ποὺ πάει ἕνα βλῆμα
Ὁ καθένας πηγαίνει

## ['Εμπυρεύματα]

'Ανεξάρτητα ἀπὸ τὰ ἐπιμέρους ἐμπυρεύματα, ὁλόκληρο τὸ ἔργο νὰ εἶναι-ἔχει ἕνα ἐμπύρευμα

-

Εὐτυχῶς δὲν ἦταν αἷμα. Ἁπλούστατα μιὰ κάποια διαγραφὴ ἦταν...

-

Τίποτα δὲν εἶναι τόσο σοβαρὸ γιὰ νά 'ναι παιχνίδι

-

Ραγιάδες... ραγιάδες... Ὥσπου νὰ συνεδριάσει ἡ ἐπιτροπή, νὰ τὸ πάρει ὁ Σεφέρης...

-

Καὶ ἡ σιωπή: ὁμιλία εἶναι καὶ θρύψαλα

-

– Εἴχατε βιβλία;
– Τὰ μοίρασα
– Τώρα;



– Ἔχω ὅσα μοῦ φύλαξε ὁ ἀδερφός μου
– Χειρόγραφα;
– Τὰ ἔσχισα
– Τώρα
- Ἂν ἀρέσουν στὸ κοινὸ θὰ τὰ σχίσω
Ἂν δὲν ἀρέσουν θὰ τὰ κρατήσω γιὰ ἀργότερα

-

Φοβᾶμαι
Δὲν κατακρίνω
Ἁπλῶς περνῶ
Καὶ λυπᾶμαι
Ἐπειδὴ φοβᾶμαι
Καὶ ἐπειδὴ γερνῶ

-

Ὅταν γράφω "ἐγώ" ἡσυχάζω

-

Πάντα μὲ τοὺς ἀδύνατους
Ἀποσύρομαι στὸν ἑαυτό μου
καὶ ἡττῶμαι μαζί του

-

Σύννεφα
Ὄνειρο μὲ κομμένο τὸ λαιμὸ
Χωρὶς ἄνεμο νὰ διαλύσει τὸν ἐφιάλτη

—

Ἡ ψυχή μου διψάει γιὰ ψυχὴ

—

– Τί ἐρημιὰ Θεέ μου
– Τί ἐρημιὰ
Ἂς μᾶς φιλήσει ἡ ἐρημιὰ – δὲν ἀντέχουμε ἄλλο

—

Τὸν θάνατο κάποτε θὰ τὸν ἀρνηθοῦν ἢ θὰ τὸν
χειροκροτήσουν
– δὲν μπορεῖ νὰ κρατᾶ αἰώνια αὐτὴ ἡ φρίκη

—

Λόγω κακοκαιρίας
ὁ τελευταῖος στίχος
ἀναβάλλεται



## Αὐτὸ ἦταν...

*Στὸν Τούλη Μάνο*

Παλιὰ ἡ παρέα μου χάθηκε
Σὰν τὸ κρασὶ ποὺ φέρνει ὄνειρα καὶ χάνεται

Εἶχε καὶ ἡ παρέα μου ὄνειρα
Καὶ χάθηκε χωρὶς νὰ πιεῖ. Στραπάτσο
Γέμισαν οἱ ἀκτὲς Ἑβραίους
Γέμισαν τὰ τούνελ Ἰακωβίνους
Ταξίδι μὲ τὸν Μωυσῆ στὸ μυαλὸ
Ταξίδι μὲ τὸν Ἰησοῦ στὴν καρδιὰ
Τὸν Μὰρξ στὸ στομάχι
Στὰ σκέλια τὸν Φρόυντ – ἄντε ζῆσε
Ἡμερολάτης στὶς ἐρημιὲς
Κάτω στὶς γέφυρες νυκταλήτης
Γερνώντας
Γέρνοντας

Δίνοντας
Ἤρεμο φιλὶ στὸ ἀνάερο Παρίσι
..............................
..............................
Ἑβραῖος χωρὶς Συναγωγὴ
Ἰακωβῖνος δίχως Λέσχη

Ὀχτώβρης '79, Ἀθήνα

Δημοσιεύτηκε ἀπὸ τὸν Μάρκο Μέσκο, στὸ περιοδικὸ τῆς Θεσσαλονίκης *Παρατηρητής*, τχ. 5, Ἀπρίλιος 1988.

# ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟ

## 1924

Γεννιέται ὁ Ματθαῖος Σαλαπασίδης, πρωτότοκος γιὸς ἀστικῆς ἑλληνικῆς οἰκογένειας τοῦ Εὐξείνου Πόντου, στὸ Βατοὺμ τῆς τότε Σοβιετικῆς Ἕνωσης.

## 1925

Ἡ οἰκογένειά του ἔρχεται στὴ Θεσσαλονίκη, ὅπου ὁ πατέρας του Εὐριπίδης θὰ ἐργαστεῖ στὴν Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος ὡς ἀνώτερος ὑπάλληλος.

## 1941-1944

Μέλος τῆς μεγάλης πολιτικῆς-λογοτεχνικῆς παρέας νέων τῆς περιοχῆς Διοικητηρίου, ἡ ὁποία θὰ στελεχώσει τὴν ΕΠΟΝ, στὴ συνέχεια θὰ δραστηριοποιηθεῖ στὸ πανεπιστήμιο, ὅπου καὶ ἐκδίδει τὸ περιοδικὸ *Ξεκίνημα*, ἐνῶ ἀρκετοὶ θ' ἀνέβουν στὸ βουνὸ καὶ θὰ πολεμήσουν μὲ τὸν ΕΛΑΣ. Στὴν παρέα, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, περιλαμβάνονται οἱ Μανόλης Ἀναγνωστάκης, Ἄνθιμος Χατζηανθίμου (Ἄνθος Φιλητάς), Πάνος Θασίτης, Κλεῖτος Κύρου, Θανάσης Φωτιάδης, Γιῶργος Καφταντζῆς, Λεωνίδας Ζησιάδης, Χάρης Τάλλαρος καὶ τὰ ἀδέλφια του, Τάκης Ἀλεξανδρίδης, ὁ ξάδελφος τοῦ Τέου Τούλης Μάνος κ.ἄ.

## *Παλινωδία*

Στὸν Τέο

*Ἔτσι μιὰ μέρα πίσω πάλι θὰ γυρίσουμε*
*ὅταν κανεὶς δὲν θά 'ναι πιὰ νὰ μᾶς προσμένει*
*τὶς τελευταῖες κρυφὲς χαρές μας θὰ κοιμήσουμε*
*κι ἁπλά, σεμνὰ κι ὡραῖα θὰ γυρίσουμε*

*Κι ὅμως τὸ ξέραμε πὼς ὅλα αὐτὰ ἦταν χίμαιρα*
*κι ἂς ἦταν ἀνοικτὸς μπροστά μας κάθε δρόμος*
*τώρα θὰ ζοῦμε, ἀλήθεια, μόνο γιὰ τὸ σήμερα*
*ποὺ οἱ ἐλπίδες μας γινῆκαν ὅλες χίμαιρα*

*...Κι ἂν δὲν τὸ θέλουμε, μιὰ μέρα θὰ γυρίσουμε*
*ὅλοι δεμένοι ἐδῶ θὰ μείνουμε γιὰ πάντα*
*καὶ τὰ χαρτιὰ μὲ τοὺς γελοίους στίχους θὰ σκίσουμε*
*σεμνὰ κι ὡραῖα μιὰ μέρα ὅταν γυρίσουμε*

7.6.1943 ΜΑΝΟΛΗΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΑΚΗΣ

Ὁ Σαλαπασίδης εἶναι ὁ γραμματέας τῆς ΕΠΟΝ Διοικητηρίου. Ἀνεβαίνει στὰ Πιέρια γιὰ τὴν Α΄ Παμμακεδονικὴ Συνδιάσκεψη τῆς ΕΠΟΝ, στὰ τέλη Ὀκτωβρίου 1943, καὶ παραμένει στὸ βουνὸ κατατασσόμενος στὸ 50ὸ Σύνταγμα τοῦ ΕΛΑΣ. Περνᾶ ἀπὸ τὴ Σχολὴ Ἀξιωματικῶν καὶ ὡς τὴν ἀποχώρηση τῶν Γερμανῶν συμμετέχει στὴν Ἀντίσταση μὲ τὸ βαθμὸ τοῦ ἀνθυπολοχαγοῦ.

Μὲ τὴν ἀπελευθέρωση ἔρχεται στὴ Θεσσαλονίκη ἐπικεφαλῆς λόχου τοῦ ΕΛΑΣ, ποὺ στρατοπεδεύει στὶς παρυφὲς τῆς πόλης. Παρ' ὅτι σχεδὸν ὅλοι οἱ Θεσσαλονικεῖς ἀντάρτες οὐσιαστικὰ ἐπιστρέφουν στὰ σπίτια τους, αὐτὸς διατηρεῖ συντεταγμένο καὶ μάχιμο τὸ λόχο του, μὲ συνεχὴ παρουσία στὸ χῶρο στρατοπέδευσής του, ἀσκήσεις καὶ πειθαρχία, προκαλώντας ἀπορίες στοὺς φίλους του...

### 1945

"1945, μετὰ τὴν Βάρκιζα, ὁ Τέος, γιὰ μιὰ ὁλόκληρη μέρα μπροστὰ στὴν Εὐαγγελίστρια, στὸ Νεκροταφεῖο. Ἀπὸ κεῖ καὶ ὁ δρόμος γιὰ τὸ Πανεπιστήμιο – καθημερινὸ πέρασμα ὅλης τῆς παρέας. Καὶ φυσικὰ ὅλοι τὸν ρωτοῦσαν τί κάνει ἐκεῖ: 'Ἔχω ἕνα ραντεβού... μὲ τὸ θάνατο', ἀπαντοῦσε".

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΑΝΤΑΡΤΖΗΣ

Ἡ οἰκογένειά του μετακομίζει στὴν Ἀθήνα καὶ αὐτός, γιὰ λίγο καιρό, βρίσκεται μεταξὺ Ἀθήνας καὶ Θεσσαλονίκης. Ὁ Μανόλης Ἀναγνωστάκης σχεδιάζει ἕνα περιοδικὸ τῆς παρέας μὲ τίτλο *Λέφτερη Τέχνη*. Τὸ πρῶτο τεῦχος θὰ κυκλοφοροῦσε τὸν Ὀκτώβριο καὶ ἐκτὸς τῶν ἄλλων θὰ περιεῖχε καὶ τέσσερα ποιήματα τοῦ Σαλαπασίδη "ἀπὸ τοὺς *Ἀγῶνες*", ὅπως διαβάζουμε στὸ σχέδιο ἐξωφύλλου. Στὰ *Ἐλεύθερα Γράμματα* (7.12) δημοσιεύει τὸ ποίημα "Ὁδομαχίες", μὲ τὸ ψευδώνυμο Νίκος Νικολαΐδης.

"Μιὰ μέρα, θυμᾶμαι, ἕνα χειμωνιάτικο πρωινό, καθὼς κατηφόριζα τὴν Ἁγίας Τριάδος ξεφυλλίζοντας τὸ καινούργιο φύλλο τῶν *Ἐλεύθερων Γραμμάτων*, ἔπεσε ἡ ματιά μου σ' ἕνα ποίημα κάποιου –ἄγνωστου– Νίκου Νικολαΐδη. Καὶ καθηλώθηκα στὴ στιγμή! Τὸ ξαναδιάβασα –στὴν κυριολεξία τὸ ρούφηξα– κι ἔνιωσα νὰ μὲ διαπερνάει ἕνα ρίγος. Τὸ ποίημα λεγόταν "Οδομαχίες' καὶ καθὼς τὸ διάβαζες ἔνιωθες νὰ πλανιέται στὸν ἀέρα δίπλα σου κάποιο φάντασμα τοῦ Μαγιακόφσκι".

ΚΛΕΙΤΟΣ ΚΥΡΟΥ

## 1946-1948

Στὰ *Ἐλεύθερα Γράμματα* δημοσιεύεται τὸ ποίημα "Ἐκεῖνος" (28.1.1946), γραμμένο γιὰ τὸν σκοτωμένο φίλο του Χάρη Τάλλαρο καὶ ἀκολουθεῖ τὸ "Σχέδιο γιὰ προσευχή" (8.3.1946). Κατεβαίνει μόνιμα στὴν Ἀθήνα. Συχνάζει στὴ στοὰ Θεμιστοκλέους 11 (τυπογραφεῖο Μαυρίδη), στὸν κῆπο τοῦ Μουσείου καὶ σὲ ἄλλα φιλολογικὰ στέκια τῆς ἐποχῆς. Μαζί του καὶ ὁ Πάνος Θασίτης, ποὺ ἐκείνη τὴν περίοδο κρύβεται στὴν Ἀθήνα. Γράφει τὸ πρῶτο του θεατρικὸ μὲ τίτλο *Ἔρως*, ποὺ χρονικὰ τοποθετεῖται τὴ στιγμὴ τῆς εἰσόδου τῶν Γερμανῶν στὴ Θεσσαλονίκη. Ὁ Νίκος Παππᾶς τοῦ ἀφιερώνει τὸ ποίημα "Κόνωνος 143..." (περιοδικὸ *Ποιητικὴ Τέχνη*, Ἰούλιος 1948).



## 1949-1950

Στὸ περιοδικὸ τοῦ Νίκου Παππᾶ *Νέοι Ρυθμοί*, *μηνιαῖο ὄργανο τῶν συναισθηματιστῶν* (τχ. 3, Μάιος), δημοσιεύεται τὸ ποίημα "Μαύρη Θάλασσα", ἡ ἐφημερίδα *Μάχη* κάνει ἕνα εἰρωνικὸ σχόλιο παίζοντας μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Σαλαπασίδη καὶ τὸ περιοδικὸ ἀπαντᾶ σὲ ἔντονο ὕφος, ὑπερασπιζόμενο τὸ βαλλόμενο "κίνημα" τῶν συναισθηματιστῶν...

"Εἶχε δημοσιεύσει ἕνα ποίημα στοὺς *Νέους Ρυθμοὺς* –ὀργάνου ἑνὸς ἀπίθανου ποιητικοῦ κινήματος– καὶ μόλις εἶδε τὸν ἐκδότη τοῦ περιοδικοῦ σηκώθηκε ἀξιοπρεπῶς καὶ διαμαρτυρήθηκε. 'Κύριε Παππᾶ' τοῦ εἶπε, 'ποιὸς σᾶς ἐπέτρεψε νὰ μὲ χαρακτηρίσετε συναισθηματιστή;'. Κι ἐκεῖνος, προσπερνώντας τον, ψηλὸς καὶ γλωσσαλγής: 'Πυκνώνουν' ἔλεγε, 'πυκνώνουν οἱ γραμμὲς τοῦ συναισθηματισμοῦ!' Καὶ χάθηκε στὸ βάθος ψελλίζοντας τοὺς στίχους του: *Θωμᾶ Ἔλιοτ, μ' ἀκοῦς; / εἶμαι ὁ Νίκος Παππᾶς ἀπ' τὰ Τρίκαλα'* ."

ΓΙΑΝΝΗΣ ΔΑΛΛΑΣ

Στρατεύεται (Δράμα, Κέντρο Ὑγειονομικοῦ Πάτρας) καὶ καταλήγει στὸ "Χειρουργῖο Ἐκστρατείας" τῆς Πίνδου, ἕνα ἀκόμα "τάγμα ἀναμορφώσεως".

## 1951

"Στὰ τέλη τοῦ 1950, ἦρθε ἡ μεταγωγή τους γιὰ τὴ Μακρόνησο, ὅπου τοὺς φόρτωσαν, αὐτὸν καὶ

ἄλλους 22, μαζὶ μὲ τὸν σοφέρ, σ' ἕνα Τζαίημς φορτηγό, γιὰ τὰ Γιάννενα-Πρέβεζα κι ἀπ' ἐκεῖ μὲ πολεμικὸ-μεταγωγικὸ γιὰ Μακρόνησο. Σὲ μιὰ στροφή, σ' ἕνα ὀρεινὸ μέρος, ὅπου ὁ Τέος καθόταν δίπλα στὸν ὁδηγὸ – μπροστὰ καὶ πίσω οἱ ἄλλοι συνάδελφοί του, κατέβηκε ὁ ὁδηγὸς γιὰ νὰ κατουρήσει. Τότε ὁ Τέος, λύνει τὸ χειρόφρενο καὶ τὸ φορτηγὸ κατρακυλάει στὸ γκρεμό. Φέρνουν στὸ 406 Στρατιωτικὸ Νοσοκομεῖο στὰ Γιάννενα –ὅπου ὑπηρετοῦσα ὡς Βοηθητικὸς σὰν βοηθὸς στὴ Γραμματεία τοῦ νοσοκομείου– δυὸ νεκροὺς καὶ πολλοὺς τραυματίες. Μεταξὺ τῶν τραυματιῶν –βαριὰ τραυματισμένος στὸ κεφάλι– ἦταν καὶ ὁ ἴδιος, γιατὶ δὲν κατέβηκε ὅταν ἔλυσε τὸ φρένο. Πράγμα ποὺ σημαίνει ὅτι καὶ ὁ ἴδιος δὲν ἤθελε νὰ πάει στὴ Μακρόνησο. Μετὰ ἀπὸ σαράντα μέρες νοσηλεία, στὸ 406 Στρατιωτικὸ Νοσοκομεῖο στὰ Γιάννενα, ἀπολύθηκε λόγω μετατραυματικῶν συνεπειῶν...".

ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΧΡΗΣΤΑΚΗΣ,
(*Ἰδεοδρόμιο*, Μάρτιος 1984)

Ἀπολύεται στὶς 19.6.1951. Γιὰ λίγο στὴ Θεσσαλονίκη, μὲ τὸν Τάκη Ἀλεξανδρίδη καὶ τὸν Κλεῖτο Κύρου.

"Μὲ τὴν ἄφιξη τοῦ Τέο, βλεπόμασταν καὶ οἱ τρεῖς μας ἐπὶ καθημερινῆς, σχεδόν, βάσεως. Ἡ ἐδῶ παραμονή του σύντομα ἐξελίχθηκε σ' ἕνα βαλπούργειο γλεντοκόπι. Γυρίζαμε τὰ βράδια μέσα σὲ μιὰ σπάνια εὐφορία γέλιου καὶ ξενοιασιᾶς. Μισομεθυσμένοι ἀναστατώναμε τὶς αἴθουσες τῶν κινηματογράφων, κάναμε φάρσες, πίναμε ἀσταμάτητα κονιὰκ ὅπου κι ἂν βρισκόμασταν καὶ γελούσαμε μέχρι πτώσεως. Καὶ μέσα σ' αὐτὸ τὸ ἀλαλοὺμ νὰ



κάνουμε σχέδια γιὰ τὸ μέλλον, νὰ κριτικάρουμε ταινίες καὶ βιβλία, νὰ κάνουμε ἀνάλυση τῶν πολιτικῶν ἐξελίξεων, προτάσεις γιὰ τὸ θέατρο καὶ τὸν κινηματογράφο, νὰ πειράζουμε διάφορους τύπους τριγύρω μας. Ἦταν ἕνα διάλειμμα χαρᾶς, ποὺ λέει κι ὁ ποιητής".

ΚΛΕΙΤΟΣ ΚΥΡΟΥ

Ἀρχίζει νὰ ἀνεβαίνει συστηματικὰ στὸ "Πατάρι τοῦ Λουμίδη", ὅπου σύντομα δημιουργεῖται ἕνας βασικὸς πυρήνας: Νίκος Καροῦζος, Μίλτος Σαχτούρης, Μιχάλης Κατσαρός, Λεωνίδας Χρηστάκης, Δημήτρης Χριστοδούλου, Στάθης Πρωταῖος...

## 1952-1953

Πάλι στὴ Θεσσαλονίκη. Γράφει τὸ ποίημα "Bello-Horizonte", γιὰ τὴν ἐκτέλεση τοῦ Νίκου Μπελογιάννη καὶ τῶν συντρόφων του. Παρ' ὀλίγον γάμος του μὲ νεαρὰ τῆς παρέας. Ὁ γάμος ὁρίστηκε στὸ σπίτι τῆς νύφης, μᾶλλον γιατὶ δὲν ὑπῆρχαν λεφτὰ γιὰ τὴν ἐκκλησία, οἱ φίλοι ἔφτασαν στὴν ὥρα τους (οἱ περισσότεροι μὲ δανεικὸ κοστούμι), ἀλλὰ τὴν ἴδια ὥρα ὁ γαμπρὸς σαλπάριζε, λαθρεπιβάτης σὲ πλοῖο γιὰ τὸν Πειραιά...

Τὸ τρίπρακτο θεατρικὸ *Τὰ μῆλα πέφτουνε Τρίτη*, ποὺ χρονικὰ τοποθετεῖται τὴ στιγμὴ τῆς πτώσης τῆς Κωνσταντινούπολης καὶ ὣς τὴν κατάρρευση τῆς Αὐτοκρατορίας τῆς Τραπεζοῦντος, κατατίθεται στὸ Ἐθνικὸ Θέατρο (20.11.1952), γιὰ νὰ ἀπορριφθεῖ ὡς "ἀκατάλληλον πρὸς διδασκαλίαν" (6.8.1953).

## 1954-1955

"Υπόθεση" κινηματογραφικοῦ σεναρίου *Ὁ ἀληθινὸς Ἀρμάνδος* (5.7.1954). Περίληψη σεναρίου *Ὁδηγὸς φορτηγῶν*, ποὺ γράφεται μαζὶ μὲ τὸν Μιχάλη Κατσαρὸ (12.10.1955). *Τὸ Γκρίζο πουλόβερ* παίζεται στὸ ΕΙΡ ὡς ραδιοφωνικὸ μονόπρακτο. Γράφει τὸ μονόπρακτο *Μεσόγειος*.

## 1956-1958

Μαζὶ μὲ τὸν Μιχάλη Κατσαρὸ καὶ κάποιους ἐπίδοξους "παραγωγούς" (Γ. Κατσικάρος, Σ. Μπαλαγούρας καὶ Β. Πολυδούρης) ἱδρύουν τὴν ΕΛΣΑ-ΦΙΛΜ μὲ πρώτη παραγωγὴ ἕνα διαφημιστικὸ φιλμάκι τοῦ Σαλαπασίδη γιὰ τὴ Ρενώ.

Τὸ σενάριο τῆς ταινίας *Μικρὴ παρέλαση* κατατίθεται στὴν Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη (14.6.1956) καὶ ὥς τὸν Ἰούνιο τῆς ἑπόμενης χρονιᾶς ἔχουν γυριστεῖ λίγες σκηνές. Ὁ Κατσαρὸς εἶναι "διευθυντὴς παραγωγῆς", ὀπερατὲρ ὁ Παπαδούκας, ἐνῶ παίζουν ὁ Ντίνος Γεωργούδης καὶ κάποιοι ἄλλοι ἐρασιτέχνες.

> "Στὴ *Μικρὴ παρέλαση* κρύβεται ἕνα μέρος ἀπὸ τὸν σκηνοθέτη Σαλαπασίδη. Ὅποιος τὸν γνώρισε μπορεῖ νὰ φανταστεῖ τὴν ταινία του ποὺ δὲν γυρίστηκε. Ἀλλὰ καὶ τὴν ὅποια ταινία θὰ γύριζε, χωρὶς σενάριο. Καὶ τὴ γραφή, τὴν κινηματογραφικὴ γλώσσα τοῦ ὑπερρεαλιστῆ ποιητῆ. Εἶναι σίγουρο πὼς ἡ *Μικρὴ παρέλαση* –ἡ ὅποια ἄλλη ταινία τοῦ Τέου– θὰ ἦταν ἐκεῖνος ὁ ποιητικός, πειραματικὸς κινηματογράφος ποὺ ἄνθισε σὲ ἄλλες χῶρες καὶ ποὺ ἔλλειψε ἀπὸ τὴ δεκαετία τοῦ πενήντα στὴ χώρα μας".
>
> Ροβηρος Μανθουλης



Τὰ περισσότερα γυρίσματα γίνονται στὴ χωματερὴ τοῦ Μπραχαμίου, σύμφωνα μὲ τὶς ἀνάγκες τοῦ σεναρίου.

> "Τὸ σενάριο τῆς *Μικρῆς παρέλασης* μᾶς δίνει, ἂν τὸ διαβάσουμε προσεχτικά, μερικὲς ἀπ' τὶς εἰκόνες-σήματα τῆς γραφῆς Σαλαπασίδη: 'Ατμομηχανή, Καρβουνιέρα, "Ανεμιστήρας γιὰ τὴ θεία', χαλασμένο ποδήλατο στὸ δρόμο, ἰνδικὸ χοιρίδιο σὲ κλουβί, 'χωρικοὶ ποὺ κατεβαίνουν μὲ κυνηγητικὸ δίκαννο στὸ δρόμο γιὰ νὰ κάνουν φόνο', νεαρὸς ἠθοποιὸς ντυμένος πρόσκοπος 'μὲ πολιτικά', Αὐστραλία, παράσημο τοῦ μπάσκετ, 'δυὸ γιατροὶ καὶ μιὰ φοιτήτρια στὸ μαχαλά μας', κόμικς Ταρζάν, ρομβία, πανοραμιτζὴς ποὺ δείχνει εἰκόνες ἀπὸ τὸν βασιλέα Κωνσταντίνο νὰ ἐλευθερώνει τὴ Θεσσαλονίκη καὶ τὴν 'Ἁγία Σοφία, ἰδιωτικὸ νεκροταφεῖο, 'κλοπὴ ἠλεκτρικοῦ ρεύματος' κλπ. Ὑπάρχει, ἀκόμα, σχόλιο καὶ γιὰ τὸν ἑλληνικὸ κινηματογράφο: 'Οἱ ἑλληνικὲς ταινίες διακρίνονται γιὰ τοὺς ἠθοποιούς τους'. Φυσικά, μέσα στὴ φαινομενικὰ κωμικὴ καὶ ἀνυπόταχτη ἱστορία τῆς *Μικρῆς παρέλασης*, θ' ἀνακαλύψουμε καὶ τὴ μοναξιὰ τοῦ Τέου, ποὺ χαρακτηρίζει κάθε κείμενο τοῦ 'παραλόγου' – ὅπως θὰ τὸ γνωρίσουμε ἀργότερα στὸ θέατρο. Μάλιστα ἡ μοναξιὰ μπαίνει σὰν ἐρώτημα κάπου στὸ διάλογο, ἀλλὰ καὶ σὰν ἀπάντηση: '"Οταν οἱ ἄνθρωποι εἶναι μαζί, δὲν γερνοῦν'".
>
> Ροβηρος Μανθουλης

Ἕνα τρίκυκλο, ποὺ ἐξυπηρετεῖ διάφορες ἀνάγκες τοῦ κινηματογραφικοῦ συνεργείου, χρησιμοποιεῖται σ' ἕνα πλάνο μὲ συνεπιβαίνουσα τὴ μικρὴ κόρη τοῦ ὁδηγοῦ. Τὸ τρίκυκλο ντελαπάρει καὶ ἡ μικρὴ σκοτώνεται. Ὁ Σαλαπασίδης σημειώνει: "Αὐτὸ δὲν ἦταν γύρισμα ταινίας *Ἡ μικρὴ παρέλαση*, ἦταν δολοφονία. Ὡστόσο, τίποτα ὡς τώρα δὲν ἦταν διαφορετικότερο. Οὔτε καὶ θά 'ναι" (19.6.1957).

Ἀπὸ κοντὰ καὶ τὰ ἀναπόφευκτα οἰκονομικὰ προβλήματα, καὶ τὰ γυρίσματα σταματοῦν. Ἀνεβαίνει στὴ Θεσσαλονίκη, πρὸς ἀναζήτηση χρημάτων.

> "Ἦρθε καὶ μᾶς βρῆκε ὁ Τέος. Ζήτησε τὴ βοήθειά μας γιὰ νὰ τελειώσει τὴν ταινία ποὺ γύριζε. Ἔπρεπε, πάσῃ θυσία, νὰ βρεθοῦν χρηματοδότες! Θὰ πρόβαλλε, λοιπόν, ἀμοντάριστη καὶ βουβὴ τὴν ταινία, μὲ τὴν ἀρχικὴ σειρὰ τῶν πλάνων (ὅ,τι ἔπρεπε δηλαδὴ γιὰ νὰ καταστεῖ τελείως ἀκατανόητη), στὸ σινεμὰ 'Αλκαζάρ', στὴν Ἐγνατία, μιὰ Κυριακὴ πρωί, ἀρχὲς φθινοπώρου τοῦ 1957, μὲ θεατὲς λίγους φίλους καὶ ὅσους μπορούσαμε περισσότερους γνωστοὺς καὶ ἀγνώστους 'ἐπιχειρηματίες'. Οἱ διάφοροι προσφυγογενεῖς μικρέμποροι καὶ βιοτέχνες ποὺ συγκεντρώσαμε, γέμισαν σχεδὸν ὅλη τὴν αἴθουσα, δραττόμενοι τῆς εὐκαιρίας νὰ δοῦνε... τζάμπα σινεμά. ...Τέλειωσε ἡ προβολή, ἄναψαν τὰ φῶτα κι εἴδαμε νὰ φεύγουν οἱ 'χρηματοδότες' παρέες παρέες, μὲ εἰρωνικὰ σχόλια καὶ ἄλλοι ἀγανακτισμένοι ποὺ χάσανε τὸ πρωινό τους κυριακάτικα καὶ κοίταζαν μὲ ἀνησυχία καὶ ἀμφιβολίες τὸν δημιουργό, ποὺ τοὺς ἀποχαιρετοῦσε μ' ἕνα ἀμήχανο χαμόγελο καὶ θερμὴ χειραψία".
>
> ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΖΗΣΙΑΔΗΣ



Ἀπ' τὴν κινηματογραφικὴ περιπέτεια τοῦ Σαλαπασίδη διασώθηκε μόνο τὸ φιλμάκι γιὰ τὴ Ρενώ, τὸ σενάριο, οἱ σκηνοθετικὲς ὁδηγίες καὶ κάποιες φωτογραφίες ἀπ' τὴ *Μικρὴ παρέλαση*.

> "Τὴν κόπια τῆς *Μικρῆς παρέλασης* τὴν παίρνει μαζί του στὸ Παρίσι καὶ μάλιστα τὴν προβάλλει. Κάνει καὶ κάποια μεροκάματα στὸν κινηματογράφο μέσω τοῦ Ἄδωνι Κύρου".
>
> ΝΤΙΝΟΣ ΓΕΩΡΓΟΥΔΗΣ

Ἐπιστροφὴ στὴν ποίηση καὶ τέλος τοῦ 1957-ἀρχὲς τοῦ 1958 τρία ποιήματά του δημοσιεύονται στὰ *Ἀθηναϊκὰ Γράμματα*: Εἶναι τὰ "Northern Spiritual", "0-24'" καί "'Ἅλωσις". "Ὑπόθεση" κινηματογραφικοῦ σεναρίου "'*Ἕνας ἄνθρωπος γεννιέται*" καὶ μία ἀκόμα, ποὺ διασώθηκε μεταφρασμένη στὰ ἀγγλικὰ καὶ βασίζεται σὲ νουβέλα τοῦ Ντοστογιέφσκι (ἕνας ἑλληνικὸς τίτλος τῆς νουβέλας εἶναι *Μιὰ ἀξιοθρήνητη ἱστορία*, μετάφρ. Ἀλέξανδρος Κοτζιάς, ἐκδόσεις Κέδρος, 1996).

> "Τὸ 1958 δημιουργεῖται ἕνας πυρήνας μὲ τὸν Τέο Σαλαπασίδη, ποὺ ἦταν πολὺ ἐνδιαφέρων τύπος, Θεσσαλονικιός, ἀριστερός. Λένε ὅτι ἦταν νὰ τὸν πᾶνε γιὰ ἐκτέλεση στὸ στρατὸ καὶ ἀνέτρεψε τὸ φορτηγό, παίρνοντας τὸ τιμόνι καὶ μετὰ τὴν κοπάνησε – δὲν ξέρω ἀκριβῶς τί ἔγινε. Ἦταν sui generis τύπος ἡφαιστιακός, εἶχε καὶ νεῦρα καὶ τὸν φοβόντουσαν ὅλοι οἱ ὑπόλοιποι στὸν Λουμίδη".
>
> ΠΑΝΟΣ ΚΟΥΤΡΟΥΜΠΟΥΣΗΣ
> (περιοδικὸ *Merlin's*, τχ. 6, 1995)

## 1959-1960

Ὁ Λεωνίδας Χρηστάκης ἐκδίδει τὸ περιοδικὸ *Κοῦρος* (ἄνοιξη 1959), ὅπου ὁ Σαλαπασίδης δημοσιεύει τὸ κείμενο "Μετάβαση". Ἐκδίδει τὸ περιοδικὸ *Ἀξιός, δίμηνη ἔκδοση Ἀθήνας-Θεσσαλονίκης*, μὲ συνεκδότη τὸν Νίκο Σκουτέρη. Ὑπεύθυνοι κειμένων γιὰ τὴ Θεσσαλονίκη οἱ Κλεῖτος Κύρου καὶ Τάκης Βαρβιτσιώτης καὶ εἰκαστικῶν ὁ Χρῆστος Λεφάκης.

> "Τὸ 1959. Τὴ χρονιὰ ἐκείνη ὁ Τέο ἔρχεται δυὸ φορὲς στὴν πόλη μας μὲ σκοπὸ νὰ βγάλουμε ἕνα περιοδικὸ λογοτεχνικὸ – καὶ ὄχι μόνο. Εἶναι γνωστὸ πὼς σκοπὸς τοῦ κάθε καινούργιου περιοδικοῦ, μεταξὺ ἄλλων, εἶναι πὼς πρέπει ὁπωσδήποτε νὰ εἶναι ἀλλιώτικο ἀπὸ τ' ἄλλα. Τὸν καταλαβαίνω ἐλαφρῶς ἀλλαγμένο. Νευρικό. Σοβαρό. Τὰ μάτια του ν' ἀνοιγοκλείνουν, τὰ χείλη του νὰ σμίγουν κάθε τόσο κι ἡ φωνή του σὲ τόνους χαμηλούς. Παύσεις ποὺ χανόταν μέσα τους".
>
> Κλειτος Κυρου

Πρῶτο τεῦχος Ἰανουάριος-Φεβρουάριος 1960 καὶ τὸ δεύτερο Μάρτιος-Ἀπρίλιος τοῦ ἴδιου χρόνου. Περιλαμβάνονται ποιήματα τῶν Κλείτου Κύρου, Μίλτου Σαχτούρη, Γιώργου Θέμελη, Τάκη Βαρβιτσιώτη, Νίκου Καρούζου, Νίκου Σκουτέρη, Ἀνδρέα Καραντώνη, Δημήτρη Χριστοδούλου. Διηγήματα τῶν Ἀλέξανδρου Παπαδιαμάντη, Reginald Griffiths, Πέτρου Ἀμπατζόγλου. Λογοτεχνικὰ δοκίμια τῶν Λίνου Πολίτη καὶ Ἀλαὶν-Ρὸμπ Γκριγιέ, μουσικολογικὰ τῶν Ἀργύρη Κουνάδη καὶ Μάρκου Φ. Δραγούμη. Κείμενα γιὰ τὸν κινηματογράφο τῶν Karl Dreyer, Georges Sadoul (παρουσίαση τῆς Nouvelle Vague) σὲ μετάφραση τοῦ Νίκου Ζουμπουλάκη. Πίνακες τῶν Χρήστου Λεφάκη, Γιώργου Μαυροΐδη, Γιάννη Τσαρούχη, Ἀχιλλέα Ἀπέργη, Ἀλέκου Φασιανοῦ κ.ἄ. Δημοσιεύεται τὸ μονόπρακτο τοῦ Σαλαπασίδη *Τὸ γκρίζο πουλόβερ* (μ' ἕνα σκίτσο τοῦ Πάνου Κουτρουμπούση) καὶ παρουσιάζεται ἡ θεατρικὴ δουλειὰ τοῦ Κυριαζῆ Χαρατσάρη στὴ Θεσσαλονίκη. "Κριτικὴ παρουσίαση" ἑνὸς διηγήματος τοῦ Ὀδυσσέα Ζούλα καὶ ποιημάτων τῶν Δ.Π. Παπαδίτσα, Ὑβὰν Γκόλ, Ἐ.Χ. Γονατᾶ, Γιάννη Θεοδωράκη.

## 1961-1962

Ἀρχὲς τοῦ 1961, *Τὸ γκρίζο πουλόβερ* ἀνεβαίνει ἀπὸ τὴν "Πειραματικὴ σκηνή" σὲ σκηνοθεσία Δημήτρη Κολλάτου, μαζὶ μὲ τὴ *Μαγεία* τῆς Μαίρης Κέλλυ καὶ τὸ *Δωμάτιο* τοῦ Χάρολντ Πίντερ. Σκηνικὰ καὶ μουσικὴ ἐπιμέλεια Λεωνίδα Χρηστάκη. Παίζουν ἡ Μαριέττα Ριάλδη, ἡ Ἀθηνᾶ Μερτύρη κ.ἄ. Οἱ κριτικὲς τῆς παράστασης εἶναι ἰδιαίτερα ἐπαινετικὲς γιὰ τὸ κείμενο τοῦ Σαλαπασίδη (Κλέων Παράσχος, Βάσος Βαρίκας, Λέων Κουκούλας).

Τέλος Ἀπριλίου, *Τὸ γκρίζο πουλόβερ* ἀνεβαίνει στὴ Θεσσαλονίκη, ἀπὸ τὸ "'Ελεύθερο Θέατρο" τοῦ Κυριαζῆ Χαρατσάρη, μαζὶ μὲ τὸ *Ἕνα δράμα τιμῆς* τοῦ Ντίνου Ταξιάρχη, στὸ θεατράκι τῆς ΔΕΗ. Σκηνοθεσία, σκηνικὰ καὶ κοστούμια Κυριαζῆ Χαρατσάρη. Παίζουν ἡ Πέρη Πορᾶβου, ἡ Ρούλα Πατεράκη κ.ἄ.

Φεύγει γιὰ τὸ Παρίσι (Σεπτέμβριος), ὅπου δουλεύει

ὡς νυκτερινὸς ξενοδοχειακὸς ὑπάλληλος.

> "Ἔφυγε γιὰ τὸ Παρίσι 'γιὰ νὰ ζήσει καὶ νὰ γράψει'. Ἔγινε γνωστὸς στὰ καφὲ τῆς Rive Gauche, τόσο, ὥστε στὰ γενέθλιά του, νὰ τὸν κερνοῦν σ' ὅλα τὰ μπάρ, ἀποκαλώντας τον μὲ τὸ καλλιτεχνικό του ὄνομα Τεό!".
>
> ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΘΙΑΝΑΚΗΣ

Ἐκεῖ καὶ ἡ ἐπίσημη "εἴσοδός" του στὴν ἀποδιοργάνωση. Νοσηλεύεται γιὰ λίγο στὸ Παρίσι. Καλεῖ τὸν Πάνο Κουτρουμπούση (15.3.1962), ὑποσχόμενος φιλοξενία.

> "Περιέγραφε τὸν ἑαυτό του 'κουρασμένο, ταλαιπωρημένο, γεμάτο ἄγχος'. Τὸ προηγούμενο τῆς ἐπιστροφῆς του μεσημέρι, πῆγε γιὰ φαγητὸ στὸ ἑβραϊκὸ ἑστιατόριο γιὰ τοὺς ἀπόρους. Τοῦ σέρβιραν 'ἕνα κομμάτι κρέας'. Ἐκείνη τὴ στιγμὴ –στιγμιότυπο κορυφαῖο– εἰσχωρώντας ὁ ἴδιος, μέσω –ποιὸς ξέρει;– ποιῶν ρηγμάτων, πέρασε στὸν παραληρηματικὸ χῶρο: 'Τὸ κρέας μοῦ φάνηκε πὼς ἦταν ὁ ἀδελφός μου. Καὶ δὲν ἤξερα. Νὰ τὸ φάω γιὰ νὰ χορτάσω τὴν πείνα μου ἢ ὄχι, ἀφοῦ εἶναι ὁ ἀδελφός μου; Καὶ τό 'φαγα!'"
>
> ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΘΙΑΝΑΚΗΣ

Στὸ τρένο τῆς ἐπιστροφῆς γιὰ Θεσσαλονίκη. Περνώντας ἀπὸ τὶς Ἄλπεις πετᾶ τὰ χειρόγραφά του. Καταλήγει στὸ Δρομοκαΐτειο (5.4), ὅπου νοσηλεύεται γιὰ τρεῖς μῆνες.



**1963**

Ὁ Χαρατσάρης ἀνεβάζει *Τὸ Γκρίζο πουλόβερ* στὸ θέατρο "Θυμέλη", μαζὶ μὲ τὰ μονόπρακτα *Ἔι, ἐσεῖς ἀπ' ἔξω*, τοῦ Οὐίλλιαμ Σάρογιαν καὶ *Πρὶν τὸ πρόγευμα* τοῦ Ὀ Νήλ. Σκηνικὰ Θανάση Νέτα. Ἔπαιζαν: Τζένη Ρουσσέα, Ρένα Σκαλτσᾶ, Γιῶργος Μάζης, Βύρων Σεραϊδάρης κ.ἄ. Θετικὴ κριτικὴ τοῦ Νίκου Μπακόλα, ἀντίθετα μὲ αὐτὴ τοῦ Γιώργου Κιτσόπουλου.

> "Ἐν μέσω σεζόν, ὁ θίασος βρίσκεται σὲ ἀδιέξοδο. Πᾶμε στὸν Χαρατσάρη· μᾶς προτείνει Σαλαπασίδη μαζὶ μὲ Σάρογιαν. Τὰ ἀνεβάζουμε στὴ 'Θυμέλη' καὶ ὄχι μόνο διασωθήκαμε, ἀλλὰ εἴχαμε καὶ ἐμπορικὴ ἐπιτυχία. Παίζαμε καὶ μετὰ τὸ Πάσχα. Γυρίσαμε στὴν Ἀθήνα μὲ λεφτά... Συναντῶ τὸν Τέο στοῦ Λουμίδη γύρω στὸ '70, συστήνομαι καὶ τὸν ρωτάω ἂν συνεχίζει νὰ γράφει θέατρο· 'γράφω καὶ σκίζω' μοῦ ἀπαντάει...".
>
> ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΖΗΣ

**1964-1983**

> "Μετὰ ἔφθασαν καὶ ἄλλες ἐποχὲς ἀποδιοργάνωσης. Τὸ παραλήρημά του, ἔσχατη καὶ τραγικὴ γραμμὴ Ἄμυνας, εἶχε ἕναν ὀντολογικὸ καὶ μεταφυσικὸ χαρακτήρα. Ἀκολούθησαν ἐγκλεισμοὶ σὲ ψυχιατρικὲς κλινικές, 'ἠλεκτροσπασμοθεραπεῖες συμβατὲς μὲ τὶς ἀντιλήψεις τῆς ἐποχῆς', κιλὰ μειζόνων νευροληπτικῶν. Οἱ μόνιμες ἀλλοι-

ώσεις ποὺ προκάλεσαν ὅλα αὐτὰ ἦταν πολὺ ὁρατές. Ζοῦσε κοντὰ στὸν ἀδελφό του, τὴ νύφη του καὶ τὰ τρία ἀνίψια του, ποὺ τοὺς εἶχε ἰδιαίτερη ἀδυναμία. Κάπνιζε τόσο, ὥστε ἀπὸ τὶς κλειδαρότρυπες καὶ τὶς χαραμάδες τῶν κουφωμάτων τοῦ δωματίου του ἔβγαινε καπνός. Ποῦ νὰ 'τὸ χωρέσει' ἄλλωστε κι ἐκεῖνο τὸ ὀγκῶδες, τὸ θεόρατο ἄγχος;".

ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΘΙΑΝΑΚΗΣ

Παρέα του αὐτὰ τὰ χρόνια οἱ Νίκος Ζουμπουλάκης, Λεωνίδας Ζενάκος, Νίκος Καραχάλιος καὶ ἄλλοι ἀπ' τοῦ Λουμίδη.

Ὁ Θωμᾶς Γκόρπας δημοσιεύει "Τὸ Πατάρι" (περιοδικὸ *Ὠλήν*, τχ. 8, Φεβρουάριος-Μάρτιος 1982) ἀφιερωμένο στὸν Τέο, ὅπου, ἀπολογίζοντας τὰ πεπραγμένα τῆς παρέας καὶ τὶς διαδρομὲς τῶν προσώπων, καταλήγει: "*καὶ ὁ Τέος Σαλαπασίδης ὁ καλύτερος ὅλων μας...*".

Πεθαίνει ἀπὸ ἐγκεφαλικὸ ἐπεισόδιο.

"Πολλὰ χρόνια πρὶν ἀπὸ τὸ θάνατό του (23.12.1983), ὁ Τέο Σαλαπασίδης ὑπῆρξε γιὰ τὴ λογοτεχνία μας ἀπών.

Ἡ τραγικὴ μοίρα τοῦ Μητσάκη, τοῦ Βιζυηνοῦ, τοῦ Φιλύρα, στάθηκε ἰδιαίτερα ἀνελέητη γιὰ τὸν Τέο, ἀπομονώνοντάς τον γιὰ δύο τουλάχιστον δεκαετίες ἀπὸ τὴν πνευματικὴ ζωὴ τοῦ τόπου, ἀπὸ κάθε δραστηριότητα, ἀπὸ κάθε δημιουργικὴ προσφορά.

Κι ὅμως, ὁ Τέο λογαριάζονταν ἀπὸ τὶς πιὸ ἐλπιδοφόρες καὶ ἰδιότυπες μονάδες τῆς γενιᾶς μας...



[...] Στὸ ἐπίκεντρο κάθε πρωτοποριακῆς κίνησης, ὁ Τέο, μὲ μιὰ ἰδιότυπη καὶ προσωπικὴ ἀντίληψη τῶν πραγμάτων, συχνὰ "πρόωρη" καὶ πάντα τολμηρὴ — καταπιάστηκε μὲ τὴν παραφορὰ ποὺ τὸν χαρακτήριζε, μὲ τὴν ποίηση, τὸ θέατρο, τὸν κινηματογράφο, χωρὶς νὰ προλάβει ν' ἀποτυπώσει μιὰ μονιμότερη σφραγίδα τῆς ἐκρηκτικῆς προσωπικότητάς του".

ΜΑΝΟΛΗΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΑΚΗΣ
(*Ἡ Αὐγή*, 28.12.1983)

*

Ἐκτενὴς ἀναφορὰ τοῦ Λεωνίδα Χρηστάκη στὸ περιοδικό του *Ἰδεοδρόμιο* (Μάρτιος 1984) καὶ μιὰ ἀκόμα τοῦ Θωμᾶ Γκόρπα, στὸ περιοδικὸ *Ἰχνευτής* (τχ. 26-27, 1987):

"Ὁ Σαλαπασίδης, κατὰ βάση ποιητὴς μετασουρεαλιστής, ἀλλὰ καὶ μὲ ἐνδιαφέροντα θεατρικὰ καὶ κινηματογραφικά, ἐνημερωμένος γιὰ τὰ κινήματα ποὺ προηγήθηκαν τοῦ μπὴτ καὶ γνώστης ἀπὸ κοντὰ τῆς ἀνταρσίας τοῦ Σαὶν Ζερμαὶν ντὲ Πρέ, τῆς ὁποίας ψυχὴ εἶναι ὁ Μποριὶς Βιὰν στὰ 1950 εἶναι ἕνα μοντέλο ἀμφισβητία.

Βέβαια, ἡ Ἀθήνα, χωρὶς καμιὰ σχεδὸν ἀντιστοιχία μὲ πόλεις ὅπως τὸ Παρίσι καὶ τὸ Σὰν Φρανσίσκο, θὰ φιλοξενήσει τὴν ὁμάδα τοῦ Λουμίδη, στὴν ὁποία ἐκπροσωποῦνται κι οἱ δύο μεταπολεμικὲς γενιές. Ἀκόμα καὶ ὅταν τὸ πρόσωπό της εἶναι ὁρατὸ ἀπὸ τὸ κατεστημένο, ἡ δράση της δὲν πηγαίνει πιὸ πέρα ἀπὸ κάποια συμβάντα σὲ καφενεῖα καὶ ταβέρνες, τὸ ξεφώνισμα τοῦ κύκλου

τοῦ "Ἀθήναιον' (ἄχρωμες καὶ ἀναχρονιστικὲς ἐκδηλώσεις ὅπου πρωταγωνιστοῦν Παπανοῦτσοι, Χατζηκυριάκοι, Παναγιωτόπουλοι κ.ἄ.) τὴν περιφρόνηση τῶν λογοτεχνικῶν περιοδικῶν, ἕνα ὀργανωμένο νταβαντούρι ἀποδοκιμασίας στὴν πρεμιέρα τῆς νέας περιόδου τῆς Λυρικῆς Σκηνῆς καὶ στὶς πρῶτες φεστιβαλικὲς παραστάσεις στὸ Ἡρώδειο...".

Τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1988, ὁ Μάρκος Μέσκος παρουσιάζει στὸ περιοδικὸ τῆς Θεσσαλονίκης *Παρατηρητὴς* τὸν Τέο καὶ ἔξι ποιήματά του, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὰ ἀδημοσίευτα "Στοὺς νέους τῶν Σ.Ε.Κ." καὶ "Αὐτὸ ἦταν...".

Τὸ 1993, ὁ Μέσκος ἐπιμελεῖται τὴν ἰδιωτικὴ ἔκδοση τῶν Βασίλη Σαλαπασίδη καὶ Δημήτρη Μάνου (ἀνιψιὸς τοῦ Τέου) *Δώδεκα ποιήματα τοῦ Τέο Σαλαπασίδη*, ὅπου, μαζὶ μὲ τὸν Κλεῖτο Κύρου παρουσιάζουν τρία ἀκόμα ποιήματα ἀπὸ τὰ χειρόγραφα ποὺ ὁ Τούλης Μάνος, ὡς "γραμματεία" τῆς θεσσαλονικιώτικης παρέας, φύλαξε προσεκτικά. Περιλαμβάνονται καὶ τὰ τρία ποιήματα στὰ *Ἀθηναϊκὰ Γράμματα*, ποὺ τὰ ἐντόπισε ὁ ποιητὴς Ἀνέστης Εὐαγγέλου.

Στὸ τεῦχος 17 τοῦ *Δεκαπενθήμερου Πολίτη* (26.1.1996) ἕνα ἐκτεταμένο ἀφιέρωμα εἴκοσι δύο σελίδων, μὲ εὐρεία συμμετοχὴ φίλων καὶ γνωστῶν του, ἀνοίγει –κατὰ τὴ γνώμη μου ὁριστικά– τὸ 'φάκελλο Σαλαπασίδη'. Ἀκολουθοῦν δυὸ ἐκπομπὲς στὴν ΕΡΑ2 μὲ τὸν Δημήτρη Παπαχρῆστο, τὸν Γιῶργο Μαθιανάκη καὶ τοὺς ἠθοποιοὺς Γιῶργο Κοτανίδη καὶ Ἀγλαΐα Παππᾶ.

"Ἦταν ἕνας χαρισματικὸς ἄνθρωπος ὁ Τέο. Προικισμένος μ' ἕνα ἀσυνήθιστο μυαλὸ κι ἕνα



μάτι ποὺ ἔβλεπε πολὺ πιὸ μπροστὰ ἀπὸ τὴν ἐποχή του, θὰ μποροῦσε ν' ἀφήσει ἕνα ὄνομα κι ἕνα ἀξιόλογο ἔργο πίσω του. Ποιὸς ἀπὸ μᾶς θὰ μποροῦσε ποτὲ νὰ φανταστεῖ πὼς τὸ πολύστροφο αὐτὸ μυαλὸ ποὺ τίναζε φωτιὲς θὰ γινόταν κάποια μέρα ὁ καταλύτης τοῦ Τέο καὶ ὁ χαλαστής του;"

Κλειτος Κυρου

"Ὁ Τέος ἦταν ἕνας ἄνθρωπος ποὺ μαγνήτιζε. Μπαίναμε σ' ἕνα μαγαζὶ καὶ ὅλοι τὸν κοιτοῦσαν".

Πανος Θασιτης

"Χάριζε τὰ ποιήματα σὰν πορτοκάλια. Στὸ κορίτσι ποὺ εἶχε παρέα, στὸ φίλο του, στὸν καφετζή, ποὺ στὸ τραπέζι του τὰ ἔγραφε".

Λελα Χατζακη-Γκρουμπερ

"Ὁ πρωτοπόρος Τέος Σαλαπασίδης, στὰ ἐλάχιστα ὁλοκληρωμένα δείγματα τῆς πνευματικῆς του ἰδιαιτερότητας, σκόρπισε τὶς καλλιτεχνικές του ἀνησυχίες στοὺς πέντε ἀνέμους καὶ δώρισε (κυριολεκτικὰ) τὴν πνευματική του σκέψη στοὺς κοντινούς του ἀνθρώπους. Στὴ μνήμη, ὥστόσο, ἐλαχίστων ἐκπροσώπων τῆς νεοελληνικῆς γραμματείας, ἀχνοφέγγουν θέσεις, στάσεις, ὁράματα καὶ προοπτικές, τὸ ἐλάχιστο καὶ τὸ πολὺ τῆς χαρακτηριστικῆς εὐαισθησίας ἀπὸ τὴν πνευματικὴ ὀξυδέρκεια τοῦ Τέο Σαλαπασίδη".

Μαρκος Μεσκος
(*Δώδεκα ποιήματα τοῦ Τέο Σαλαπασίδη*,
Θεσσαλονίκη 1993)

“Ἕνας τρομερὸς νέος, ὁ Τέος Σαλαπασίδης, ἀφοῦ ἔσπειρε μιὰ ποικιλία καλλιτεχνικῶν ἐκδηλώσεων καὶ λίγη μὰ ἀληθινὴ ποίηση, ἔφυγε ἀπὸ κοντά μας.

Ὁ Τέος ζεῖ ὡραῖος καὶ ποιητικὸς πάντα καὶ ζεῖ ὅπως ἦταν: νέος”.

ΝΙΚΟΣ ΠΑΠΠΑΣ

“Ὅμως, ἐγώ, κάθε φορὰ ποὺ σὲ ξαναφέρνω μπροστὰ στὰ μάτια μου, βλέπω ἐκεῖνο τὸ χαρακτηριστικὸ χαμόγελό σου –δὲν ἔχω ξαναδεῖ πιὸ σαρκαστικὸ στὴ ζωή μου– καὶ ἀκούω τὴ χαμηλότονη φωνή σου. Νὰ σμίγουν τὰ χείλη σου, χαμογελώντας ἀδιόρατα, ν᾽ ἀστράφτουν πονηρὰ τὰ μάτια σου, νὰ γελᾶς πνιχτὰ καὶ παρατεταμένα.

Ἤσουν ἕνα παλικάρι”.

ΚΛΕΙΤΟΣ ΚΥΡΟΥ

Τὰ παραθέματα στὰ ὁποῖα δὲν ὑπάρχει ἄλλη ἔνδειξη, εἶναι δημοσιευμένα στὸ ἀφιέρωμα τοῦ περιοδικοῦ *Ὁ Πολίτης δεκαπενθήμερος*, τχ. 17, 26.1.1996 ἢ προέρχονται ἀπὸ τά “ὑλικά” τοῦ ἀφιερώματος.



# ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ
*ΤΕΟΣ ΣΑΛΑΠΑΣΙΔΗΣ*
ΜΙΑ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΑΠΟ ΤΟΝ
ΚΩΣΤΑ ΒΟΥΛΓΑΡΗ
ΠΡΩΤΟ ΤΗΣ ΣΕΙΡΑΣ «ΕΚ ΝΕΟΥ»
ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΘΗΚΕ
ΣΤΙΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΗΣ
ΤΥΠΩΘΗΚΕ
ΣΤΗΝ ΤΥΠΟΣ ΕΛΛΑΣ ΕΠΕ
ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΟΔΕΤΗΘΗΚΕ
ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΩΣΤΑ ΔΕΛΗ
ΤΟΝ ΝΟΕΜΒΡΙΟ ΤΟΥ 1999
ΓΙΑ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟ
ΤΩΝ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΗΣ

ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ
ΒΑΣΩ ΚΥΡΙΑΖΑΚΟΥ


ΤΕΟΣ ΣΑΛΑΠΑΣΙΔΗΣ